

Јавно предузеће
„Палић – Лудаш“

**Извештај о остваривању
Програма управљања
Специјалним резерватом природе
„Лудашко језеро”
за 2019. годину**

Палић, 2019. година

Специјални резерват природе „Лудашко језеро”

ИЗВЕШТАЈ

о остваривању Програма управљања за 2019. годину

УВОД

Главни циљеви и задаци

Дефинисани су Планом управљања СРП „Лудашко језеро“ 2010–2019 (сагласност Министарства животне средине, рударства и просторног планирања бр. 353–02–2652/2010–03 од 7. децембра 2011. године) и Годишњим програмом управљања СРП „Лудашко језеро“ за 2019. годину (Сагласност Министарства заштите животне средине бр. 353–02–2564/2018–04 од 25.01.2019. године). Програм је реализован у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број: 03-2905/2 од 13.11.2018. године.

- Развијање и унапређивање чуварске службе.
Даље развијање рада службе кроз потребно опремање, додатне едукације чувара (административни и технички аспекти бележења догађања на терену, картографске обуке, обуке у препознавању заштићених и инвазивних врста) од стране стручне службе и едукатора у земљи и иностранству.
- Приоритетне мере активне заштите природе и ревитализација угрожених станишта (влажне ливаде кроз наставак досадашњих пројеката ревитализације и реинтродукције - локалитет Птичарска колиба, ушће Киреша, степски фрагменти – локалитет Источна обала, ливада на комплексу Визиторског центра Лудаш кроз рад чуварске и стручне службе, мере активне заштите природе у заштити угрожених врста – мочварни мравник, корњача, чигра, модроврана, видра и др.
- Наставак развијања базе података у функцији управљања, коришћења и праћења стања у циљу дефинисања нових и разраде текућих пројеката активне заштите природе и очувања заштићеног подручја уз развијање ГИС кроз пројекат Града Суботице.
- Успостављање сарадње са новим корисницима подручја и наставак постојеће сарадње са корисницима подручја (пољопривредници, водопривреда, НИС, власници викендица, риболовци) и локалним становништвом - МЗ Хајдуково и МЗ Шупљак (Лудаш), у одрживом коришћењу простора Резервата кроз рад чуварске и стручне службе.
- Наставак развијања традиционалних видова коришћења ресурса у циљу смањења деградационих процеса, а истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса кроз рад стручне и чуварске службе (организација и надзор испаше, организација и надзор кошења, организација и надзор сече трске).
- Усклађивање водног режима у Резервату са потребама заштите природе, врста и станишта, али и очувања природног ресурса воде кроз сарадњу са Градском управом Суботице, надлежним водопривредним предузећем и Покрајинским заводом за заштиту природе на изради новог водног режима за систем Палић – Лудаш – Тиса.

- Развијање даљих облика презентације природних вредности подручја, едукативних, рекреативних, еко – и етно – туристичких садржаја уз даље уређивање Визиторског центра Лудаш (израда нових изложбених сегмената) кроз сарадњу са Биолошким факултетом Универзитета у Београду и изградња зграде Визиторског центра за промоцију модровране – кроз реализацију LIFE пројекта са организацијом за заштиту и проучавање птица из Мађарске – „Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület“ (ММЕ).

Главни резултати

Реализација наведених група задатака се одвијала континуирано, али не у потпуности. Имајући у виду да су то активности које управљач спроводи током целе године и то у оквиру вишегодишњег периода, очекујемо наставак реализације и заокруживање задатака у месецима до краја године и у наредним годишњим циклусима. Додатно, због недостатка средстава, неке од планираних активности уопште нису реализоване, односно реализоване су друге активности на основу других извора финансирања, конкурса итд.

Будући да се већ више година уназад ради на развоју и унапређењу свих група задатака, приметан је напредак у појединачним областима. И даље се највећи помак уочава у делу који се односи на увођење традиционалних видова коришћења, а у циљу смањења деградационих процеса и истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса (испаша, кошење, сеча трске). Развија се систем који се базира на колаборативном управљању деловима заштићеног подручја (углавном се то односи на испашу и традиционалне начине сече трске). Остваривана је активна сарадња са МЗ Шупљак: припреме и реализација сечења трске (јануар – фебруар и новембар – децембар), обука и начин рада током текуће године са Волонтерском чуварском мрежом Удружења љубитеља природе (март), сарадња на реализацији даљег уређивања локалитета код Школе (целе године). Са МЗ Хајдуково се сарађује кроз програме сече трске (јануар – фебруар). У више наврата током године је сарађивано са ВДП ДТД „Северна Бачка“ по разним водопривредним питањима унутар Резервата и код израде Паравилника о водном режиму сливног подручја „Палић – Лудаш – Киреш – Тиса“. Такође и са градом Суботица у вези питања из пољопривреде и заштите животне средине и успостављања новог водног режима (кампови – међународни волонтерски радни камп и еко-камп).

База података која обједињује чување, активне мере заштите и мониторинг стања популација заштићених и строго заштићених таксона се континуирано развија у један систем који значајно олакшава рад управљача на заштићеном подручју и свих субјеката који су у директној, или индиректној вези.

Услови рада

Јавно предузеће „Палић–Лудаш“ је управљач на пет заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и СРП „Лудашко језеро“. Основна делатност Предузећа је заштита природе.

Сектор заштите природе у Јавном предузећу „Палић – Лудаш“ организован је у функцији обављања управљачких послова на заштићеним подручјима. Стручна служба задужена је за планирање, програмирање, праћење стања, извештавање и стручни и организациони надзор над радом чуварске службе. Чуварска служба обавља послове чувања, праћења стања и спровођења мера активне заштите природе. У оквиру стручне

службе се, такође, обављају послови сарадње са корисницима и власницима парцела у заштићеном подручју. Обављају се и послови презентације и развоја едукативних садржаја и сарадње са локалним становништвом.

Активности на опремању Визиторског центра Лудаш у Хајдукову, који је поред пријема посетилаца и едукације и у функцији радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици одвијају се у континуитету.

Служба за заједничке послове Јавног предузећа „Палић–Лудаш“ (са седиштем на Палићу) обавља опште послове (менаџмент, финансије, набавке).

Тренутно је у Сектору заштите природе запослено 10 лица, од којих су 4 са ВСС – VII степен, 3 са ВСС – VI степен, 2 са ССС – IV, а 1 је НСС. Управљач задовољава све критеријуме у односу на Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“ број 85/2009) и има организовану чуварску службу са руководиоцем чуварске службе.

Делатност Сектора заштите природе се финансира преко наменских средстава из буџета Града Суботице и путем конкурса за суфинансирање Републике Србије. Едукативни и екотуристички програми су још у развоју и у догледном периоду се не очекује неки значајнији помак. Највећа сметња је забрана запошљавања у јавном сектору и, сходно наведеном, недостатак стручног кадра који би био укључен у пројекте израде екотуристичких програма, као и у њихову реализацију. Потражња је велика и значајно превазилази капацитете управљача. Процењено је да би, у случају развоја наведених програма, број посетилаца могао да се удесетостручи. Свакодневно се јављају школе, факултети и разне организоване групе, које се интересују за програме и боравак у резервату, међутим – управљач, због малог броја запослених, нема начина да посете реализује. Ниво реализације посета у 2019. години је изискивао прекоревмени и волонтерски рад запослених код управљача.

Разлози због којих се програм и остварени резултати евентуално разликују

С обзиром да су средства потраживана кроз суфинансирање за реализацију Програма управљања већа од износа који је на крају добијен, (а да је при томе, реализација средстава корисника у односу на одлуку у накнадама веома мала), јасно је да су сви задаци и циљеви реализовани у ограниченом обиму, али у функцији континуитета свих послова.

Имајући у виду да Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ поред СРП „Лудашко језеро“ управља са још четири заштићена подручја (око 7500 ha укупне површине), постојећа кадровска структура није задовољавајућа (недовољан број стручних сарадника потребних профила, као и неговатеља животиња са адекватном стручном спремом) и то отежава рад у сектору, односно реализацију годишњих програма управљања заштићеним подручјима. За успешно функционисање управљача, неопходно би било да за СРП „Лудашко језеро“ постоји посебан стручни сарадник одговарајућег профила који би радио на координацији реализације програма управљања и који би управљао пројектима на овом заштићеном подручју. Као и код развоја едукативних програма и екотуристичких садржаја, у догледном периоду се не очекује неки значајнији помак. Највећа сметња је забрана запошљавања у јавном сектору и, сходно наведеном, недостатак стручног кадра, чувара и неговатеља животиња. Због рестриктивних мера Владе Републике Србије, број запослених је опадао у сектору заштите природе (у периоду 2010-2019 са 13 на 8, то је скоро 40% смањење људских ресурса) иако се обим послова константно повећавао, а и даље се

повећава (нпр. примена новог Закона о накнадама за коришћење јавних добара ("Сл. Гласник РС", бр. 95/2018)). **Недовољан број запослених чувара, рибочувара и стручних сарадника** услед примене Закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему („Сл. Гласника РС“, бр. 103/2015), по ком је на снази забрана запошљавања у јавном сектору – до даљњег, **значајно отежава рад управљача, а у неким случајевима чак и онемогућава** (нпр. борба против криволоваца, рибокрадица или реализација мера активне заштите).

Развојем нових садржаја, како кроз своје програме, пројекте и активности, тако и кроз разне међународне пројекте, управљач шири дијапазон својих активности и обим послова. Током 2019. године се јасно видела диспропорција у односу броја реализованих ставки из пројеката и броја ангажованих – запослених лица код управљача. У наредном периоду, у случају да не дође до неких измена, јасно је да ће управљач неке од својих делатности морати да укине.

III ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЋЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

1. Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима

1.1. Чување

1.1.1. Начин рада чуварске службе

Чување и надзор у СРП „Лудашко језеро” је континуиран задатак у циљу превентивне заштите природних вредности. Спроводи га чуварска служба у сарадњи са осталим корисницима простора, тј. – Волонтерском чуварском мрежом Удружења љубитеља природе МЗ „Шупљак“.

Чувари заштићеног подручја су током године надгледали спровођење режима заштите природних вредности, намену и коришћење површина од стране свих корисника простора као и посетилаца „Лудашког језера”. О свим променама насталим у Резервату извештавано је континуирано кроз теренски дневник. Стручна служба је континуирано пратила стање, обавештавала кориснике о неопходности заустављања започете активности која није у складу са мерама заштите (легитимисано је 26 лица, прегледано 2 простора, 2 возила, 10 пловила; одузета 2 предмета; изречено је 2 забране радова и није издат ниједан налог за враћање у претходно стање).

Настављено је са системским праћењем спровођења услова заштите природе у сарадњи са инспекцијом (до сада је пристигло 26 решења о условима заштите природе, од којих је 13 исходао управљач).

Рад чуварске службе је делом суфинансиран средствима Министарства заштите животне средине по уговору број 401–00–311/2019–04 од 22.03.2019, а делом средствима града Суботице кроз реализацију Уговора о суфинансирању Годишњих програма управљања заштићеним подручјима Парк природе „Палић“ и Споменик природе „Стабла хрasta лужњака на Палићу“.

СРЕДСТВА БРУТО ЗАРАДЕ ЧУВАРА ЗП				
Средства за ову намену	планирана	реализована	%	Извршилац
Јавно предузеће „Палић–Лудаш”				4

обезбеђује се:	средства	средства до 30. новембра		посла
Министарство заштите животне средине	495.709,25	495.000,00		Чуварска служба управљача
Буџет јединице локалне самоуправе	85.200,00	0,00		
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	38.727,31	721,16		
Укупно	619.636,56	495.721,16		

Настављено је са радом на интерактивној бази података за сва заштићена подручја којима управља ЈП „Палић – Лудаш“. Показало се да се основни циљеви успостављања базе – повећана ефикасност евидентирања делатности чуварске службе, као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, успешно реализују.

Чувар на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ – Ненад Спремо је у јануару 2019. године напустио Управљача, на његово место је дошао нови чувар, Иван Ласло Пајић, а чување обавља заједно са другим чуварима заштићених подручја кроз организовану чуварску службу. Нови чувар је у законском року положио стручни испит за чувара заштићеног подручја (број уверења и датум издавања уверења: 152-02-92/2019-04 од 27.09.2019.). Чувар још нема израђену службену легитимацију чувара заштићеног подручја у складу са Правилником о обрасцу службене легитимације чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014 и 97/2015). Чувар поседује службену одећу и обућу у складу са Правилником о службеној одећи чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014 и 93/2015). За потребе обиласка терена се користи возило „Лада – Нива“ које је купљено из средстава субвенција Министарства и, повремено теренско возило „Steed – Great – Wall“ и бициклови. Обиласци језера су реализовани чамцем – модел „Специјал 8“ (са ванбродским мотором), као и кануима (махом за потребе мониторинга гнежђења птица).

Током 2019. године, стручна служба управљача је континуирано радила на пословима управљања заштићеним подручјем кроз: израду Програма управљања за 2020. годину, извештаја о остваривању програма управљања за 2019. годину, месечних извештаја о остваривању програма управљања, израду пројеката мера активне заштите (ревитализација влажних ливада и степских фрагмената) и програма динамике активности на управљању популацијама строго заштићених врста.

Рад стручне службе је делом суфинансиран средствима Министарства заштите животне средине по уговору број 401–00–311/2019–04 од 22.03.2019. (брuto зараде), а делом средствима града Суботице.

Средства за бруто зараде осталог особља запосленог код управљача на пословима управљања заштићеним подручјем и материјални трошкови њиховог рада				
Средства за ову намену обезбеђује се:	планирана средства	реализована средства до 30. новембра	%	Извршилац посла

Министарство заштите животне средине	80.000,00	80.000,00	92	Стручна служба Управљача
Буџет јединице локалне самоуправе	861.210,00	800.000,00		
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	87.421,45	129.764,18		
Укупно	1.028.631,45	1.009.764,18		

1.1.2. Опремљеност

Управљач располаже смештајним капацитетима за боравак и рад стручне и чуварске службе – Визиторски центар „Лудаш“. Поред канцеларијског простора, постоји и изложбени простор, сала за предавања за 50 учесника и смештајни капацитет у поткровљу. Зграда је изграђена средствима Програма суседске сарадње Мађарске и Србије. Поред наведеног, управљач поседује и истраживачку станицу, која је у прилично лошем стању (објекат који се надовезује на Визиторски центар).

Постоји инфраструктура – основа – у коју треба улагати и развијати је, како би и даље обављала функцију седишта управљача заштићених подручја.

Планирана је набавка чамца и електромотора са акумулатором за потребе обиласка терена (воде), чувања заштићеног подручја и туристичку валоризацију заштићеног подручја.

Набавка није реализована због недостатка средстава.

Средства су намењена за набавку чамца и електромотора са акумулатором и износе:				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30. новембра	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	90.923,00	0,00	0	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	22.731,00	0,00		
Укупно	113.654,00	00,00		

Реализована је набавка резервних делова за теренских возила (чамаца, мотора, аутомобила), трошкови регистрације, атест за гас и трошкови горива, униформа за рад чуварске службе што је реализовано средствима која су приходи од обављања осталих делатности Управљача.

СРЕДСТВА ОСТАЛЕ ТРОШКОВЕ ЧУВАРСKE СЛУЖБЕ - гориво, регистрације аутомобила, радна одећа и обућа – комплет униформа				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30. новембра	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	300.000,00	0,00	92	

Сопствени приходи од обављања делатности	310.131,00	714.450,00		Чуварска служба управљача
Укупно	610.131,00	714.50,00		

1.1.3. Обука

Настављена је обука чувара ради примене прописа у складу са Законом о заштити природе и другим законима. Ова обука се реализује континуално. Обуку је реализовала стручна служба управљача у оквиру свог редовног посла, као и надлежна инспекција приликом редовне контроле управљача.

И током 2019. године је наша чуварска служба у више наврата учествовала у обуци и теренском раду чуварске службе Националног парка „Кишкуншаг“ (Мађарска). Теме у оквиру обуке су се делом односиле на рад на терену – вођење теренских белешки и поступање са прекршиоцима на терену. Представници управљача – стручне и чуварске службе су присуствовали и разним семинарима и предавањима у вези са очувањем/ ревитализацијом слатина, влажних и сувих ливада са испашом стоке (воденим биволима и сивим – подолским говечетом).

Управљач је организовао више интерних обука за запослене у сектору заштите природе – употреба ГПС уређаја, употреба и унос података у базу података, руковање пловилом (веслање и возња моторног чамца).

Током марта месеца 2019. године, чувари заштићеног подручја: Милан Вукотић, Саша Вујић и Ото Секереш су успешно положили проверу знања из ваздухопловних прописа, након што су претходне године прошли обуку управљања беспилотном летилицом – дроном. Наведени чувари поседују потврду о положеном испиту за оператере дрона Директората Цивилног Ваздухопловства. Потврде су издате са датумом: 27. март 2019. године, а издате дана 01.04.2019. године, под бројем 313-07-0069/2019-0002/0003.

1.2. Одржавање

1.2.1. Управљање отпадом

Спровођене су уобичајене активности на одржавању реда и чистоће на одређеним локацијама:

- комплекс Визиторског центра Лудаш у Хајдукову (смеће се односи двонедељном динамиком); током трајања кампова, појачане су биле активности на чишћењу и одржавању
- места за риболов око Киреша – углавном је смеће сакупљано при редовним обиласцима терена
- код Школе и на Буцаку у сарадњи са *Волонтерском чуварском мрежом* МЗ „Шупљак“ (континуална активност, а полугодишње су организоване акције сакупљања смећа).

Средства су намењена за одвоз/транспорт смећа, куповину цакова и заштитних

рукавица и износе				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30. новембра	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	60.000,00	60.000,00	92	Чуварска служба Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	15.000,00	85.789,50		
Укупно	75.000,00	145.789,50		

1.2.2. Одржавање постојећег мобилијара

Током године је потпуно реновиран мол – дрвена платформа на делу тршћака на ком се реализује маркирање птица, тачније, на који се постављају и причвршћују орнитолошке мреже, дужине око 24 метра, ширине 1,30 метара. Активност је реализована из сопствених. У реновирање мола су били укључени радници предузећа, чуварска служба, а највећи допринос су дали волонтери током трајања Међународног волонтерског радног кампа на Лудашу, који организују Млади истраживачи Србије/ Волонтерски сервис Србије.

Током 2019. године реализована је обнова дела „Етно – кућице“ – етнолошке кућице, која служи за презентацију старих заната и „старинског“ начина живота, реконструисана је дрвена ограда.

Током године чуварска служба је уклонила илегално постављене мобилијаре (молови и пристани) који се налазе на води Лудашког језера, у складу са решењем о условима заштите природе број:03-2443/2 од 10.10.2018. године.

Остале планиране активности нису реализовани због недостатка средстава и људских ресурса.

Средства су намењена за набавку дрвог материјала, фарбе				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30 .новембра	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	272.700,00	0,00	100	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	68.178,00	39.600,00		
Укупно	340.878,00	39.600,00		

1.3. Обележавање

Обележавање је током 2018. године реализовано по важећим прописима (обнова маркера постављених током 2016. године), у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара (Службени гласник Републике Србије, број 30/92, 24/94 и 17/96), а у 2019. години се планирала обнављање уништених ознака граница (дрвени стубови) и табли на улазним тачкама у СРП „Лудашко језеро“, као и обнова табли забране приступа на деловима заштићеног подручја са режимом првог степена (које се стално оштећују или уклањају).

До 30. новембра 2019. Управљац је више пута расписао тендер за набавку дрвоног материјала али сви тендери су били неуспешни (није било заинтересованих добављача). Активност ће бити реализован до краја године.

СРЕДСТВА ЗА ОБЕЛЕЖАВАЊЕ-ДРВЕНИ СТУБОВИ				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30. новембра	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	126.400,00	0,00		Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	31.600,00	0,00		
Укупно	158.000,00	0,00		

1.4. Заснивање и успостављање базе података (катастар, ГИС и др.)

Настављено је са уносом података у базу која се односи на спровођење режима и мера заштите и унапређивања. У циљу ефикаснијег праћења делатности чуварске службе, као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, наставила је са радом и база података за сва заштићена подручја којима управља ЈП „Палић–Лудаш” у виду чувања свих релевантних података (база локација, база фотографија).

База је и ове године допуњена великим бројем фотографија заштићеног подручја, ретких и угрожених врста. Конкретних елемената за пријаву надлежној инспекцији није било. Није поднета ниједна прекршајна пријава, као ни пријава надлежној инспекцији. ГПС – опрема, којом Управљач располаже, је повећала квалитет постојеће базе података, јер се сада, осим фотографија, запажања и других релевантних података, уносе и тачне географске координате места на коме се налази популације ретких врста, као и величина популације и њен просторни распоред. Настављена је пракса повезивања теренских белешки чувара (теренски дневник), теренске пријаве, пријаве Инспекцији, фотографија недозвољене активности и тачних координата места (степен заштите) на ком се десила предметна недозвољена активност у једну целину. Показало се да то значајно повећава квалитет рада и убрзава ток процедуре. Проблем за унапређивање ове функције је, свакако, недовољан број кадрова одговарајуће стручне спреме, недовољног броја стручног људства за обраду ових података и недовољна фреквенција излазака на терен у функцији мониторинга (због других обавеза).

База се показала као врло корисна, с обзиром да су сви елементи који су нам неопходни за припрему реализације одлуке о накнадама, унети. Конкретно – сви релевантни подаци који су потребни за наплату код различитих субјеката су квантификовани (електроводови, телефонска инфраструктура, водопривредни објекти, гасовод). Настављено је са уносом података у „NaturaList“ базу, бесплатну апликацију Google Play. Сви подаци се, након уноса, преузимају у форми табеле.

Настављени су информатички радови у оквиру Географско – Информационог Система (GIS). Настављено је са прикупљањем и усклађивањем потребних елемената система (рачунари, картографија, катастарски подаци и пратеће информације).

Активности су се реализовале из средстава Града Суботице.

Извод из ГИС базе – СРП „Лудашко језеро“ посебна станишта риба са локацијама тавли обележавања

ГИС – АГРОС ТАКСЕ				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	32.160,00	0,00	100	Чуварска и стручна служба
Сопствени приходи од обављања делатности	8.040,00	0,00		
Буџет јединице локалне самоуправе	0,00	40.200,00		
Укупно	40.200,00	40.200,00		

2. Приоритетне мере и активности на управљању културно – историјским вредностима

- Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица води податке о непокретним културним добрима и евидентираним добрима на подручју и

прописао је мере за њихову заштиту. Током 2019. године није било активности осим надзора чуварске службе.

3. Управљање природним ресурсима

3.1. Мониторинг – праћење стања

Настављене су активности на мониторингу станишта строго заштићених врста у сарадњи са Покрајинским заводом за заштиту природе из Новог Сада. Наставило се и праћење распрострањења неких инвазивних врста биљака, поготову тренд распрострања у односу на спровођење мера активне заштите природе.

Завршема је реализација IPA пројекта у вези са распрострањеношћу инвазивних таксона (програм прекограничне сарадње Мађарска – Србија у оквиру другог позива са пројектом „Nature Protection From Invasive Plant Species“. Пројекат обухвата активности и мониторинга инвазивних врста, анализе банке семена у земљишту, постављање мерних станица за мерење концентрације полена у ваздуху, механичко и хемијско сузбијање амброзије, едукативне активности и израду базе података инвазивних биљака на територији наших заштићених подручја).

Резултати картирања у 2019. години

У Специјалном резервату природе „Лудашко језеро” картирање је обављено у три наврата 08.05.2019., 10.08.2019. и 14.08.2019.. Површина заштићеног подручја која се налази под инвазивним врстама чини приближно 46885,7 м² тј. 4,7 ха. На терену, на истраживаним локалитетима, забележено је укупно 15 инвазивних врста у периоду када су обављана теренска истраживања.

Листа забележених инвазивних врста са заступљеношћу јединки

Научни назив врсте	Народни назив врсте	Просечна заступљеност (јединка / м ²)
<i>Ambrosia artemisifolia</i>	амброзија	25
<i>Fallopia japonica</i>	-	10
<i>Asclepias syriaca</i>	циганско перје	8
<i>Solidago gigantea</i>	штапика	8
<i>Sorghum halepense</i>	дивљи сирак	7
<i>Erigeron annuus</i>	једногодишња красолика	6
<i>Xanthium spinosum</i>	трновита боца	1
<i>Solidago canadensis</i>	канадска штапика	1
<i>Eleagnus angustifolia</i>	дафина	појединачна стабла или групација стабала
<i>Robinia pseudoacacia</i>	багрем	појединачна стабла или групација стабала
<i>Acer negundo</i>	јасенолики јавор	појединачна стабла или групација стабала
<i>Celtis occidentalis</i>	амерички копривић	појединачна стабла или групација стабала

<i>Ailanthus altissima</i>	Народни назив врсте	Просечна заступљеност (јединка / м ²)
<i>Amorpha fruticosa</i>	амброзија	25
<i>Populus x canadensis</i>	-	10

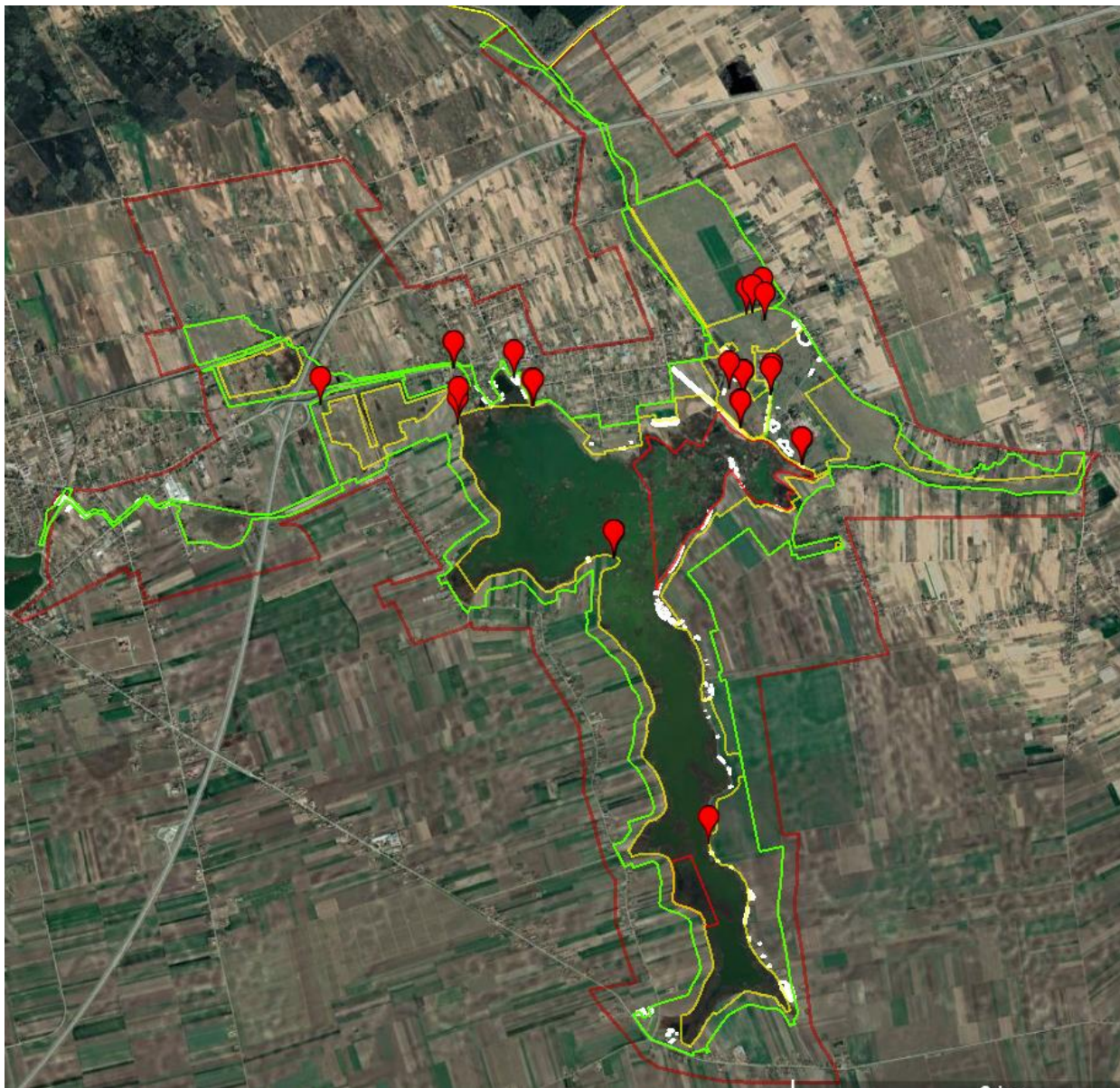
Једна од најзаступљенијих инвазивних врста на СРП „Лудашко језеро“ је врста *Asclepias syriaca*. Јавља се и на травнатим стаништима. На појединим ливадама бројност ове врсте повећавао према резултатима, које смо добили претходне године. У 2019. године бројност циганско перје достиже просечну бројност од 20 биљака по м².

Циганско перје на степском фрагменту у првом степену заштите где по закону о заштити природе забрањени су било какви радови, чак и кошење

Често се јавља заједно са другим инвазивним врстама као што је *Ambrosia artemisifolia* и на тај начин истискује аутохтоне врсте са ливадских станишта. Просечна заступљеност јединке амброзије по м² на картираним површинама исто се повећавао у 2019. године. Максимум бројност који смо обележавали је био 50 јединка на м².

На обалама језера проблем још увек представљају дрвенасте инвазивне врсте као што је *Ailanthus altissima* (кисело дрво). Стабла се јављају у групацијама, семе се разноси ветром што омогућава лако ширење, а својим ширењем ова врста зараста чистине на обалима језера. Поред киселог дрвета у великом броју јавља се и *Robinia pseudoacacia*, (багрем), *Acer negundo* (јасенолисни јавор), *Celtis occidentalis* (амерички копривић), *Amorpha fruticosa* (багремац), *Populus x Canadensis* (канадска топола).

СРП „Лудашко језеро“ са картираним локалитетима
под инвазивним врстама у 2019. години

Одвија се стално праћење станишта заштићених и строго заштићених врста. Предмет мониторинга у СРП „Лудашко језеро“ су већином птице (36 таксона) и знатно мањи број биљних таксона (4), сисара (3 таксона), рибе (1 таксон), гмизавци (1 таксон) – према *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*.

На основу података које стручна служба добија од чуварске службе, а и на основу заједничких обилазака терена, општи закључак је следећи: станишта која се налазе у процесу ревитализације и које управљач успева да одржава из средстава којима располаже, се обнављају и успешно одржавају искључиво кроз мере активне заштите природе. Сузбијање трске кошењем са површина на којима је примарно станиште влажна ливада је процес, за који се испоставило, да мора најмање три пута

годишње да се примењује, како би се задржале карактеристике примарног станишта. Изостављањем само једног кошења, трска се шири и продире великом брзином. Због наведеног, управљач се определио да на већини површина које су под ревитализацијом (конкретно, влажне ливаде и слатине) успостави испашу подолским говедима и воденим биволима, будући да се наведени приступ показао као веома успешан у суседној Мађарској и њиховим заштићеним подручјима. Наш највећи проблем у наведеном процесу ревитализације је тај што, иако пројекат постоји већ годинама и има подршку Покрајинског завода за заштиту природе, надлежног Министарства (у стручном смислу и у смислу субвенционирања) и града, ипак, површине на којима би пројекат требало да се реализује, нису у потпуности у власништву државе, тачније, међу њима има значајан број приватних катастарских парцела. Власници наведених парцела, на жалост, немају довољно развијену свест у вези са заштитом природе, будући да не пристају да њихове парцеле уђу у програм ревитализације, без одговарајуће одштете. На пример, у Мађарској, власници површина које су у приватном власништву, а налазе се у заштићеном подручју (националном парку), добијају одговарајућу стимулацију (неки вид одштете), као и то да држава и иначе субвенционира органску пољопривреду и друге видове одрживог коришћења пољопривредног земљишта. У вези са мониторингом конкретних органских врста, управљач континуално броји појединачне јединке, прати распрострањење, као и ширење ареала биљних врста. У програму праћења стања су врсте које су едификатори значајних станишта, или значајни чиниоци наведених станишта. Исти је случај као и са стаништима – тамо где се успешно реализује ревитализација – јединке се појављују, а тамо где нисмо у могућности да спроводимо мере активне заштите природе – број, или стагнира, или се смањује. Током године су реализована истраживања на заштићеном подручју, за која је управљач дао сагласност:

Током 2019. године, управљач је издао више решења о сагласности у складу са чланом 57 и чланом 68 под 5а Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10, 91/2010 – испр. и 14/16) за активности на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“

- Међународни цензус водених птица (IWC) и то Друштву за заштиту и проучавање птица Србије.
- У априлу су издате сагласности за следеће активности: Сагласност за обављање научних истраживања предвиђених пројектом „Диверзитет водоземаца и гмизаваца Балкана – еволуциони аспекти и конзервација“ на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ – Институт за биолошка истраживања „Синиша Станковић“ према дозволи добијеној за сакупљање строго заштићених и заштићених врста водоземаца и гмизаваца у научноистраживачке сврхе коју је издало Министарство заштите животне средине - дозвола број: 353-01-83/2019-04.
- Сагласност за реализацију пројекта под насловом „Шеварски трстењак (*Acrocephalus melanopogon*) у Србији: статус, потребе и заштита у тршчаним стаништима“ – Дозвола Министарства за заштиту животне средине број: 353-01- 4/2019-04 од 13.03.2018. године
- Током маја месеца је издато решење о сагласности за обављање научноистраживачких активности у 2019. години по дозволи добијеној у научноистраживачке сврхе коју је издало Министарство заштите животне

- средине – дозвола број: 353-02-2776/2018-04 од 21.02.2019. године за Институт за хемију, технологију и металургију Универзитета у Београду
- Током јуна месеца управљач је издао једно решење о сагласности у складу са чланом 57 и чланом 68 под 5а Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10, 91/2010 – испр., 14/16 и 95/2018 – др. закон) за активности на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ и то, конкретно за обављање научних истраживања – сакупљање инсеката из групе стеница (Heteroptera) у научноистраживачке сврхе, у оквиру пројекта „Стенице (Heteroptera) слатинских станишта Војводине III део – Елаборација метода брзе процене панонских слатина заснованих на стеницама“ у 2019. и 2020. години у СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“ и ПИО „Суботичка пешчара“ за Удружење за развој и очување природних станишта Србије „NABIPROT“
 - Током августа месеца управљач је издао једно решење о сагласности у складу са чланом 57 и чланом 68 под 5а Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10, 91/2010 – испр. и 14/16) за активности на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ и то за: за радове у оквиру редовног одржавања (кошење и тарупирање) на каналу „Палић – Лудаш“ ДТД ВДП „Северна Бачка“ од 10 километара од km 0+100 до km 4+448 на подручју СРП „Лудашко језеро“. Сагласност је издата у складу са Решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број: 03 -1768/2 од 26.07.2018. године.
 - Током септембра месеца управљач је издао сагласност за одржавање манифестације „45. Палићки сусрети“ и 7. Коло Војвођанске треккинг лиге (бр. 799-1/2019. Дана 25.09.2019.), које је одржано у периоду од 11-13. октобра 2019. године.

Праћење стања обавља чувар приликом редовних обилазака терена и стручни сарадник у сезонским периодима, у складу са условима заштите природе и извештајима о надзору Покрајинског завода за заштиту природе. Одређене податке о мониторингу, прикупљамо и од истраживача који раде на терену.

Током године су настављене активности са Националним праком „Кишкуншаг“ из Мађарске на успостављању униформног система мониторинга у смислу појачаног праћења стања таксона који се у Мађарској налазе на листи Natura 2000 врста. Утврђене су значајне врсте које се налазе са обе стране границе и направљен је план и динамика праћења популација наведених врста. У Србији још увек не постоји јединствена листа Natura 2000 врста, али ми очекујемо да ће велики број врста које смо дефинисали ући на будућу листу. У случају да, ипак, неке врсте не уђу – свакако ћемо имати податке о врстама које се налазе на листи заштићених и строго заштићених врста – *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*.

Rbr.	Naziv	Народни назив (српски)	IUCN
1	<i>Centaurea sadlerana</i>	зечина, козја брада	
2	<i>Cirsium brachycephalum</i>	краткоглавичаста паламида	Least Concern – LC

3	<i>Plantago schwarzenbergiana</i>	Шварценбергова боквица	
	Insecta		
1	<i>Lycaena dispar rutila</i>		
2	<i>Maculinea (Phengaris) teleius</i>	мочварни мравник	Near Threatened – NT
	Ihtiofauna		
1	<i>Misgurnus fossilis</i>	чилов	Least Concern – LC
	Batrahofauna		
1	<i>Hyla arborea</i>	гаталинка	Least Concern – LC
2	<i>Pelobates fuscus</i>	жаба чешњача	Least Concern – LC
3	<i>Rana dalmatina</i>	шумска жаба	Least Concern – LC
4	<i>Triturus dobrogicus</i>	подунавски мрмољак	Near Threatened – NT
	Herpetofauna		
1	<i>Emys orbicularis</i>	барска корњача	Lower Risk/near threatened – LR/NT
	Ornitofauna		
1	<i>Acrocephalus paludicola</i>	источни трстењак	Vulnerable A2c – V
2	<i>Actitis hypoleucos</i>	полојка	Least Concern – LC
3	<i>Alauda arvensis</i>	пољска шева	Least Concern – LC
4	<i>Alcedo atthis</i>	водомар	Least Concern – LC
5	<i>Anas (Spatula) clypeata</i>	патка кашикара	Least Concern – LC
6	<i>Anas (Spatula) querquedula</i>	грогозовац	Least Concern – LC
7	<i>Anthus campestris</i>	степска трептељка	Least Concern – LC
8	<i>Ardea purpurea</i>	црвена чапља	Least Concern – LC
9	<i>Ardeola ralloides</i>	жута чапља	Least Concern – LC
10	<i>Athene noctua</i>	кукумавка	Least Concern – LC
11	<i>Aythya ferina</i>	риђоглава патка	Least Concern – LC
12	<i>Aythya nyroca</i>	патка њорка	Near Threatened – NT
13	<i>Botaurus stellaris</i>	водени бик	Least Concern – LC
14	<i>Calidris alpina</i>	северни жалар	Least Concern – LC
15	<i>Caprimulgus europaeus</i>	легањ	Least Concern – LC
16	<i>Carduelis cannabina</i>	конопљарка	Least Concern – LC
17	<i>Chlidonias hybrida</i>	белобрка чигра	Least Concern – LC
18	<i>Chlidonias niger</i>	црна чигра	Least Concern – LC
19	<i>Ciconia ciconia</i>	бела рода	Least Concern – LC
20	<i>Circus aeruginosus</i>	еја мочварица	Least Concern – LC
21	<i>Circus pygargus</i>	еја ливадарка	Least Concern – LC
22	<i>Coracias garrulus</i>	модроврана – златоврана	Near Threatened – NT
23	<i>Coturnix coturnix</i>	препелица	Least Concern – LC
24	<i>Crex crex</i>	прдавац	Least Concern – LC
25	<i>Falco tinnunculus</i>	ветрушка	Least Concern – LC
26	<i>Galerida cristata</i>	ћубаста шева	Least Concern – LC
27	<i>Gallinago gallinago</i>	барска шљука	Least Concern – LC

28	<i>Haliaeetus albicilla</i>	белорепан	Least Concern – LC
29	<i>Hippolais pallida</i>	сиви вољић	Least Concern – LC
30	<i>Hirundo rustica</i>	сеоска ласта	Least Concern – LC
31	<i>Ixobrychus minutus</i>	чапљица	Least Concern – LC
32	<i>Jynx torquilla</i>	вијоглава	Least Concern – LC
33	<i>Lanius collurio</i>	руси сврачак	Least Concern – LC
34	<i>Lanius minor</i>	сиви сврачак	Least Concern – LC
35	<i>Limosa limosa</i>	муљача	Near Threatened – NT
36	<i>Lullula arborea</i>	шумска шева	Least Concern – LC
37	<i>Luscinia svecica</i>	модроволка	Least Concern – LC
38	<i>Merops apiaster</i>	пчеларица	Least Concern – LC
39	<i>Miliaria calandra</i>	велика стрнадица	Least Concern – LC
40	<i>Muscicapa striata</i>	сива мухарица	Least Concern – LC
41	<i>Numenius arquata</i>	царска шљука	Near Threatened – NT
42	<i>Nycticorax nycticorax</i>	гак	Least Concern – LC
43	<i>Oenanthe oenanthe</i>	обична белогуза	Least Concern – LC
44	<i>Otus scops</i>	ћук	Least Concern – LC
45	<i>Oxyura leucocephala</i>	плавокљуна патка	Endangered A2bcde+4bcde
46	<i>Parus cristatus</i>	ћубаста сеница	Least Concern – LC
47	<i>Perdix perdix</i>	јаребица	Least Concern – LC
48	<i>Pernis apivorus</i>	осичар	Least Concern – LC
49	<i>Philomachus pugnax</i>	прудник убица	Least Concern – LC
50	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	обична црвенперка	Least Concern – LC
51	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	шумски звиждак	Least Concern – LC
52	<i>Picus viridis</i>	зелена жуна	Least Concern – LC
53	<i>Porzana pusilla</i>	барски петлић	Least Concern – LC
54	<i>Riparia riparia</i>	брегуница	Least Concern – LC
55	<i>Sterna hirundo</i>	обична чигра	Least Concern – LC
56	<i>Streptopelia turtur</i>	грлица	Least Concern – LC
57	<i>Tringa erythropus</i>	мрки прудник	Least Concern – LC
58	<i>Tringa glareola</i>	прудник мигавац	Least Concern – LC
59	<i>Tringa totanus</i>	црвеноноги спрудник	Least Concern – LC
60	<i>Tyto alba</i>	кукувија	Least Concern – LC
61	<i>Upupa epops</i>	пупавац	Least Concern – LC
62	<i>Vanellus vanellus</i>	вивак	Least Concern – LC
Teriofauna			
1	<i>Apodemus agrarius</i>	пругасти миш	Least Concern – LC
2	<i>Cricetus cricetus</i>	хрчак	Least Concern – LC
3	<i>Erinaceus europaeus</i>	јеж	Least Concern – LC
4	<i>Lutra lutra</i>	видра	Near Threatened – NT
5	<i>Plecotus austriacus</i>	љиљак	Least Concern – LC
6	<i>Mustela eversmanii</i>	степски твор	Least Concern – LC

Табела 1 – Прелиминарни списак врста

Активности су реализоване из сопствених средстава.

За 2019. годину је планирано интензивније праћење стања представника рибље фауне. Конкретно, планирано је праћење стања следећих таксона, у циљу успостављања и припреме погодних локација за мрест рибе: лињак (*Tinca tinca*), жути караш (*Carassius carassius*), чиков (*Misgurnus fossilis*). Током протеклих година је примећено (на основу евидентираних јединки риба), да се услови за мрест осетљивијим аутохтоним врстама, знатно побољшавају. Због наведеног, управљач је планирао да током 2019. године и наредних година интензивирао ради на наведене активности. Неопходно је било да се за наведене активности реализује набавка сонара, вршка (бубњева) и ваге са метром, за мерење риба. Због недостатка средстава набавка и активности нису реализовани током 2019. године.

Истраживач је доставио управљачу комплетну листу – податке о свим налазима наведене групе организама.

МОНИТОРИНГ – НАБАВКА СОНАРА, БУБЊЕВА, ВАГЕ СА МЕТРОМ ЗА МЕРЕЊЕ РИБА				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30. новембра	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	36.117,60	0,00	80	
Сопствени приходи од обављања делатности	9.029,40	0,00		
Укупно	45.147,00	0,00		

3.2. Реинтродукција и реколонизација

Настављене су активности на програму „Активна заштита модровране постављањем гнездилишних дупљи у Војводини” – током године нису постављене нове вештачке дупље (кућице), само су евидентирани гнездећи парови модровране на заштићеном подручју (3 гнездећа пара) и све јединке су маркиране вештачким прстеновима. Пројекат се такође ради у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Рипагиа” из Суботице, који ове активности финансирају кроз своје пројекте. Управљач учествује кроз надзор чуварске службе и пратњи на терену и кроз надзор активности од стране стручне службе.

19. октобра, са почетком у 16 часова је одржана дводневна радионица за модровране (од 19 – 20. октобра). Радионица је била изузетно успешна, бројала је преко 30 учесника – представника разних институција и појединаца који учествују и интересују се за заштиту модровране на локалном и глобалном нивоу. Презентоване су активности бројних удружења и појединаца, а разматрали су се и планови за наредну годину. Закључак конференције је, уједно и резултат овогодишњег броја парова модроврана у Србији, које су евидентиране у вештачким дупљама: 267 парова. С

обзиром на изузетну успешност гнежђења, порука је да је неопходно наставити са свим активностима које су довеле до садашњег добрих резултата.

Током 2019. године су се наставиле активности на успостављању хранилишта за водене птице у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia“. Острво „Рожа Шандор“, које се налази у II степену заштите СРП „Лудашко језеро“ је у процесу ревитализације вегетације испашом коза (Решење о условима заштите природе број: 03–388/2 од 21.03.2017. године). Површина која се ревитализује је већ прве године (2016.) доведена у знатно боље стање (јединке багрема и других алохтоних (и инвазивних) врста су поједене од стране коза) и појавила се травна вегетација, која је одлична храна за водене птице (дивље патке и дивље гуске). Значајно је напоменути да је доласком водених птица на испашу на овом локалитету у великој мери умањена штета коју су птице правиле на околним њивама. Уочено је да птице више не слећу (само појединачни примерци) на оранице ради исхране и да су се готово у потпуности „преселиле“ на травну површину под ревитализацијом. Рађен је мониторинг дивљих гусака (*Anser anser*) у периоду гнежђења на острву и у отвореној води и установљено је повећање броја гнездећих парова (на острву), као и парова у оближњим тршћацима, у односу на прошлу годину. Поред наведеног, у кругу од 500 метара од центра острва је идентификован већи број одраслих јединки.

Активности су се финансирале из сопствених средстава Удружења.

Средства су намењена за трошкове кошења и одржавања наведених парцела и износе				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30. новембра	%	Извршилац посла
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	34.000,00	0,00	100	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	66.000,00	0,00		
Укупно	100.000,00	0,00		

3.3. Рекултивација

Током 2019. године наставило се са активном рекултивацијом тршћака на уском потезу где се трска у прошлости ручно косила (секла). Кошењем воденим комбајном током пролећа 2017. године је постојећа трска, која је била лошег квалитета, „ојачана“, па се очекује знатно бољи квалитет трске током сезоне зима 2018/2019 године. Рекултивација тршћака се реализује искључиво у приобалним деловима, где она има велики значај као едификатор станишта за птице тршћака.

Израђен је нацрт Програма коришћења тршћака, у ком су обрађени и поједини локалитети овог заштићеног подручја. За наведени програм су прибављени услови заштите природе (број 03–93/3 од 06.03.2015.). Услови заштите природе предвиђају израду комплексног програма коришћења тршћака на СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“ и ПП „Палић“ за период 2015–2019. Условима је предвиђено, поред осталог, снимање стања тршћака (и акватичних и копнених), одређивање микростаништа природних реткости унутар тих тршћака, комуникација са члановима локалне заједнице и сл., па због тога израда поменутог програма још није стигла до

краја. Основни разлог кашњења је недовољан број стручних сарадника, који би радили на пројектима, будући да опсежни пројекти изискују континуално праћење и ангажовање. Управљач је започео процедуру за добијање нових услова заштите природе за период 2020-2024.

Активности су реализоване из сопствених прихода од обављања делатности.

РЕКУЛТИВАЦИЈА				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	50.000,00	50.000,00	100	Управљач
Укупно	50.000,00	50.000,00		

Површине где се врши кошење тршћака

3.4. Ревитализација и мере активне заштите природе

Ревитализација је настављена на свим предвиђеним локалитетима – станишта влажних ливада (код Птичарске колибе, ушће Киреша – на површини од 10 хектара). Активности се реализују спровођењем мера активне заштите природе - кошење ливада, кошење секундарних тршћака у току зиме и током вегетације, организовање испаше стоке, нарочито традиционалних раса – воденог бивола и подолског говеда. Активне мере спроводи мањим делом чуварска служба, а већим делом их управљач организује у сарадњи са локалним становништвом, уводећи модел одрживог коришћења. Организовано је кошење на локалитетима значајних станишта у складу са решењем о

условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (број: 03–1367/2 од 11.08.2017. године) и покренута је процедура код Покрајинског завода за заштиту природе у вези са начином кошења у наредном периоду, у смислу споразума са локалним становништвом. Мере активне заштите спроводи чуварска служба управљача. И ове године је чуварска служба на терену обављала едукацију локалног становништва у вези са начином коришћења кошаница у складу са условима заштите природе, као и о припреми документације за потраживање услова заштите природе надлежног Завода за наведену активност.

Обављено је кошење степске ливаде код Визиторског центра „Лудаш“. Биомаса је однета, а у циљу ревитализације, на ливаду је нанета покошена трава донета са одговарајућег локалитета (степска ливада) у Специјалном резервату „Селевењске пустаре“.

Настављена је испаша подолским говедима (7 јединки) у циљу ревитализације влажних ливада у приобалном делу Лудашког језера, у складу са решењем о условима заштите природе надлежног завода за заштиту природе (број: 03–1111/2 од 17.06.2017. године и 03–2615/2 од 28.12.2018. године), а крајем новембра 2018. године, на предметну локацију су започеле са испашом и јединке водених бивола (8 јединки). Резултати су изузетно добри, али изискују ангажовање неговатеља животиња, одговарајуће струке и са искуством. Овако, чуварска служба један део свог радног дана проводи у дохрањивању и појењу стоке.

Пројекат је вишегодишњи – на предвиђеним локалитетима је ограђен део (три независне површине, физички одвојене оградом), постављен је електрични пастир и постављене надстрешнице (монтажне – преносиве) где се стока (водени биволи и подолска говеда), склања од неповољних метеоролошких услова. Надстрешнице су израђене од дрвета. У склопу надстрешнице постоји место где се поставља храна за стоку у зимском периоду (додатна исхрана, услед неповољних временских услова).

Управљач је у склопу пројекта *Ревитализација острва „Рожа Шандор“ у СРП „Лудашко језеро“*, у складу са решењем о условима заштите природе (број 03–388/2 од 21.03.2017. године) наставио програм ревитализације вегетације на локацији у II степену заштите на острву „Рожа Шандор“ у Специјалном резервату природе „Лудашко језеро“ – вишегодишњи пројекат који је започело Удружење љубитеља природе „Riparia“. Терен је зарастао делом са трском, делом са дрвенастим и зељастим инвазивним биљним врстама. Пројекат се надовезује на активности Управљача, које представљају сечу приобалних сувих тршњака (амфибијом – воденим комбајном), са циљем ревитализације влажних ливада уз обалу језера. Ове године је на острву боравило 10 коза. Постигнути су веома добри резултати и план је да се дугорочно одржавање острва такође обезбедити путем испаше са 5 јединки коза, које би спречавале ширење непожељне вегетације.

Континуално су спровођене мере активне заштите природе на степском станишту – реликтна степска заједница (источна висока обала Лудаша – на површини од 5 хектара) где је кошењем воденим комбајном (амфибијом) и вађењем дрвенастог подраста инвазивних врста (зова) одржавано станиште са степским фрагментима вегетације и спречавано зарастање. За активности употребе воденог комбајна – сече трске на заштићеним подручјима, управљач је добио решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (број 03–93/4 од 10.03.2015. године).

Део обале који је ван воде је кошен специјалним тракторима, који могу да косе обалу под углом. Кошење воденим комбајном је реализовано више пута током године и даје изузетно добре резултате. И на другим деловима приобаља Лудашког језера је обављено кошење више пута, а у циљу реализације пројекта успостављања заштитног појаса око Лудашког, Крвавог и Палићког језера. Активност је суфинансирана средствима Града Суботице и то по уговору број: П-401-346/2019 од 08.04.2019. године.

СРЕДСТВА СУ НАМЕЊЕНА ЗА НАБАВКУ СОЛАРНИХ ПАНЕЛА, ГРОМОБРАНА И СТОЧНЕ ВАГЕ				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализован а средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	300.637,00	300.000,00	100	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	75.160,00	17.651,40		
Буџет јединице локалне самоуправе	1.080.000,00	0,00		
Укупно	1.455.797,00	317.651,40		

Кошењем је одржавано и станиште са вегетацијом пешчарске ливаде (1 хектар) и одржаван појас заштитног зеленила са аутохтоним врстама. Радове је обављала чуварска служба.

Активности су се финансирале из сопствених ресурса.

Спроводе се и даље мере заштите орнитофауне (постављање дупљи, зимско храњење). Ове активности се реализују кроз Програм управљања заштићеним подручјем, уз сарадњу и програме Удружења љубитеља природе „Riparia“.

3.5. Пројекти и програми у области ловства

Специјални резерват обухвата део ловишта „Суботичка пешчара“. Овим делом ловишта газдује Ловачко друштво „Шљука“ са седиштем у Хајдукову, а на основу годишњих Плана који се ослањају на Ловну основу ловишта „Суботичка пешчара“ за период 2002 - 2013. Повремено нарушавање мира у Резервату од стране ловаца решавањем је појачаном контролом у периодима лова, нарочито у доба миграције птица, као и комуникацијом са ловним мајстором. У више наврата је одржан састанак са представницима ловачких удружења, у циљу едукације у вези са границама заштићеног подручја, као и у вези са правилима понашања у резервату.

3.6. Пројекти и програми у области рибарства

Рибарско подручје „Лудаш“ обухвата делове Резервата: речицу Киреш, узводно и низводно од језера и II и III степен заштите језера Лудаш. Подручје је одређено Одлуком Надзорног одбора управљача заштићених подручја на XXV седници дана 06.10.2017. године – „Одлука о проглашењу рибарског подручја „Лудаш“ на

заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ (број 806–XXV–1/17 од 06.10.2017.).

Рибарско подручје „Лудаш“ користи се за рекреативни и спортски риболов по Програму управљања рибарским подручјем „Лудаш“ за период 2018-2027. (сагласност Министарства 140-501-797/2019-04 од 16.09.2019.). и њиме управља Сектор за заштиту природе ЈП „Палић – Лудаш“, кроз рад стручне и рибочуварске службе. Заштита рибарског подручја одвија се на основу Закона о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС, бр. 128/2014 и 95/2018 - др. закон), Закона о заштити природе („Службени гласник РС, бр. 36/09, 88/10, 91/10–исправка, 14/16 и 95/2018 - др. закон), Уредбе о заштити Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ (Сл. гласник РС број 30/06), као и осталим прописима који су у вези са управљањем заштићеним и рибарским подручјима подручја.

Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ – начелно располаже рибочуварском службом које обавља послове надзора и чувања на територији Рибарског подручја „Лудаш“. **Планирано је да се током 2019. године појача рибочуварска служба, али због наставка забране запошљавања број рибочувара није се повећао.**

Рибарско подручје унутар заштићеног подручја СРП „Лудашко језеро“ одређено је на риболовним водама:

- Језеро Лудаш – делови у II и III степену заштите
- Канал Палић – Лудаш – у границама у границама СРП „Лудашко језеро“
- Речица Киреш – узводно од улива у језеро до железничке пруге, од железничке пруге до државне границе
- Канал Киреш – низводно од језера Лудаш до тремеће К.О. Палић, Бачки Виногради, Мартонош (до Буки моста)

Током 2019. године обележаване су посебна станишта риба унутар Рибарског подручја „Лудаш“ у складу са Правилником о начину обележавања рибарског подручја („Сл. гласник РС", бр. 16/2016).

Током 2019. године због повољних временских услова и благе зиме у зимском периоду није рађено отварање одушних отвора на леду у близини природних зимовника риба.

3.7. Пројекти и програми у области пољопривреде

Део пољопривредног земљишта је у државном власништву. Мали део ових површина је издаван у закуп (делови II и III степена заштите) током претходних година. Стручна служба управљача је почетком 2016. године доставила Комисији за израду Програма уређења пољопривредног земљишта града Суботице податке у вези са површинама које се налазе на заштићеном подручју, у циљу изузимања наведене површине из Програма. Градска управа Града Суботице – Служба за пољопривреду и пољопривредно земљиште је доставила податке Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде (дописом број: IV08/II–320–77/2018 од 04.07.2018. године) и затражила да се нађе начин да управљач правно – формално може да постане корисник површина које су у програму лицитације пољопривредног земљишта и то на површинама у режиму II и III степена заштите (пошто је I степен, свакако изузет), на којима се реализују пројекти ревитализације у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (решење број:03–3373/2 од

19.01.2018. године). Наведено министарство је доставило допис Градској управи (допис број:951–01–01859/2018–14 од 11.07.2018. године) у ком наводи да се заштита и развој заштићених подручја спроводи према Програму заштите и развоја наведеног заштићеног подручја, на који сагласност даје Министарство заштите животне средине.

Циљ је очување карактеристика станишта – влажних ливада и фрагмената степске и слатинске вегетације. Због распарчености природних станишта негативни утицаји пољопривредног окружења и присуства људи су изузетно јаки. Ширење инвазивних врста и сукцесија екосистема, без контролисаних активности на спровођењу мера активне заштите, води пропадању станишта и врста. На површинама које су предмет ревитализације станишта идентификоване су следеће врсте биљака: строго заштићена врста: *Orchis laxiflora* Lam. subsp. *palustris* (Jacq) Bonnier & Layens (каћунак велики) и *Triglochin maritimum* L (морски трозубац). Врсте: каћунак велики (*Orchis laxiflora* Lam. subsp. *palustris* (Jacq) Bonnier & Layens) и морски трозубац (*Triglochin maritimum* L) се налазе на листи строго заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива – Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 5/2010), Прилог I – Строго заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива. Предложено је изузимање свих катастарских парцела на којима је евидентирано присуство наведених таксона.

Контрола кошења ливада у циљу спровођења режима (кошење после завршетка цветања заштићених и строго заштићених врста биљака, остављање непокошених трака у ширини од једног до десет метара, као прибежиште за фауну) и испаше (број грла по хектару, кретање ван станишта заштићених врста у генеративном периоду) се одвијала континуирано. Такође, чуварска служба је у континуитету радила на контроли спровођења активности по решењима о условима заштите природе.

Ове активности су се делом суфинансирале кроз уговор са Градом Суботица – уговори број: II–00–320–99/2019 од 28.10.2019. године.

Средства за активности на заштити, развоју и управљању пољопривредним земљиштем				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Буџет јединице локалне самоуправе	200.000,00	200.000,00		УПРАВЉАЧ
Укупно	200.000,00	200.000,00		

3.8. Пројекти и програми у области управљања водама

Током 2019. године више пута су се одржавани састанци које је Управљач још 2018. године иницирао, а у вези са поступком ревизије водног режима на сливном подручју језера Палић и Лудаш, а у циљу доношења концепције одржавања и управљања режимом вода на сливном подручју језера Палић и Лудаш. Састанци су окупили све релевантне институције које су надлежне за наведено питање. Како би се успоставио адекватан водни режим којим би се зауставио негативан утицај постојећег на биљни и животињски свет заштићеног подручја и омогућило несметано одвијање свих активности корисника донета је одлука о изради новог Правилника о водном режиму на сливу језера Палић и Лудаш. У новембру 2019. године Управљач је обраћао Градској управи Града Суботице са захтевом за израду Правилника/Одлуке којом би се

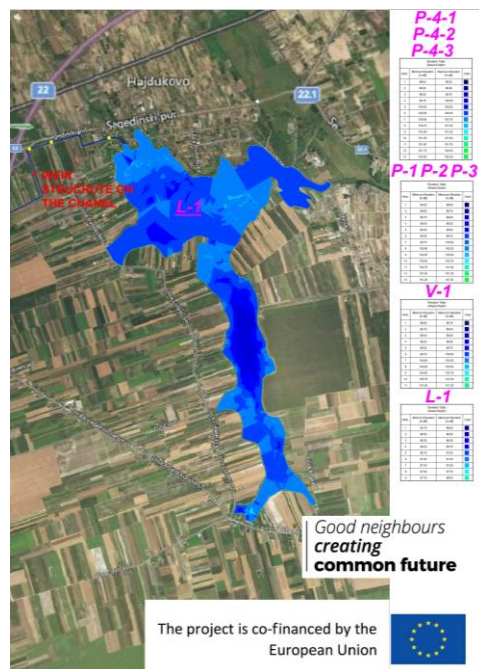
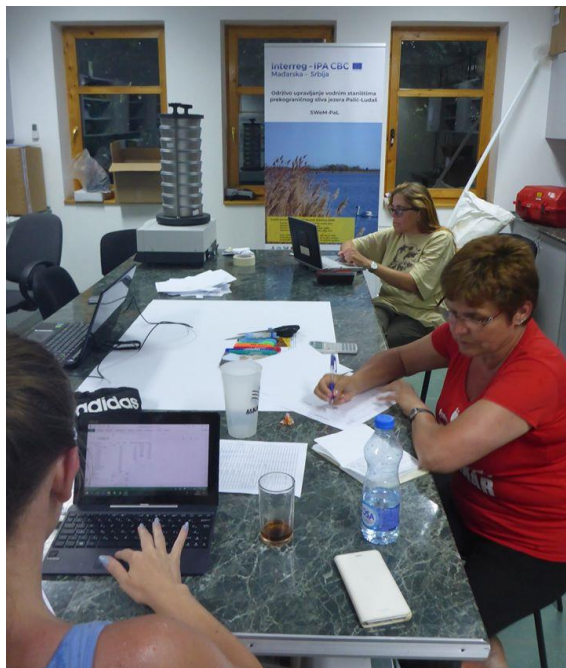
уредио водни режим на сливном подручју језера Палић и Лудаш а према Закону о јавној својини („Сл.гласник РС“, бр 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/2016- др. закон, 108/2016, 113/2017 и 95/2018).

Дана 30. септембра 2019. године је завршена реализација IPA пројекта (HUSRB/1602) под називом: „**Sustainable wetland management of the transboundary Palic-Ludas catchment area**“ (Одрживо управљање влажним стаништима прекограничног водозавхвата језера Палић и Лудаш), где управљач је био укључен као партнер, а главни партнер у Србији је Грађевински факултет у Суботици, Универзитета у Новом Саду. Са мађарске стране је партнер „Eötvös József“ Факултет у Баји, Универзитета у Сегедину. Пројекат се бавио истраживањем водозавхвата на целом сливном подручју. Поред мониторинга вода, радило се и мониторинг индикаторских група живих организама (макрофитска вегетација, фито - и зоопланктон, инсекатске групе, пауци, рибе, водоземци, гмизавци, птице и сисари). Циљ истраживања је била да се на бази података који се добију током истраживања, израде Препоруке за управљање воденим стаништима на целом сливном подручју. Управљач је радио на следећим активностима:

- Сакупљање теренских података (ангажовањем спољних стручних сарадника са дозволом) - израђене су студије о стању фауне птица, лептира, паукова, стеница и о еколошким улогама мелиорационих канала

- Заједнички рад са партнерима на изради ГИС базе података и припреми тематских карата
- Заједнички рад са партнерима на анализи података (литературних и теренских) са аспекта управљања влажним стаништима

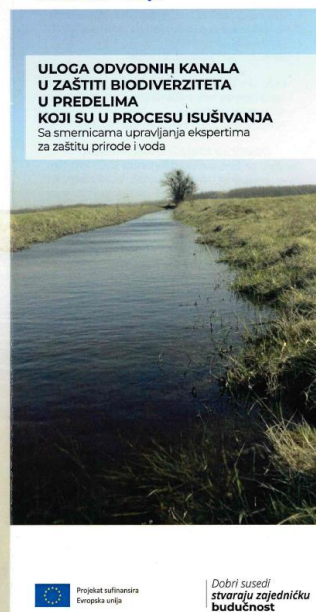

- Комуникација са корисницима простора (организовањем 2 семинара и 9 презентација)
(https://www.facebook.com/pg/swempal/photos/?tab=album&album_id=382383479122728)
- Учешће у припреми штампаних материјала и документарног филма – штампана је тројезична (HU, ENG, SRB) брошура о улогама одводних канала у заштити биодиверзитета у пределима који су у процесу исушивања и лифлет о сумираним резултатима.
http://expbio.bio.u-szeged.hu/ecology/Kiadvany.pdf?fbclid=IwAR0nqp7X12x8c-ricyoCuGYyyhrS6riy4gxUYDY8U_26CrWr5QRBZPQPhZ4

Interreg - IPA CBC
Magyarország - Szerbia

Interreg - IPA CBC
Mađarska - Srbija

- Сакупљање пропагулума аутохтоних биљних врста и садња, односно, размножавање истих у реновираном стакленику управљача (https://www.facebook.com/pg/swempal/photos/?tab=album&album_id=336756333685443)

- Промоција пројекта
-

Отварање пројекта – Конференција за заинтересоване стране

За активности ИПА пројекта ЈП „Палић-Лудаш“-у је одобрено 7.657.000,00 динара.

IV ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

У склопу посетилачких програма (предавање и шетња са чуварем) са школама из окружења, локалним школама и часа у природи Резерват је имао више од 500 посетилаца током 2019. године углавном деца из основних школа, одржано је више десетина предавања о природним вредностима СРП „Лудашко језеро“, када се организовала шетња дуж едукативне стазе „Чурго“ и „Киреш“.

У периоду од 15 – 21. јуна 2019. године је организован едукативни камп у склопу Interreg IPA-CBC HUSRB/1602/12/0014 пројекта „Одрживо управљање воденим стаништима прекограничног слива језера Палић и Лудаш” који се реализује делом у СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре”, ПИО „Суботичка пешчара“ и ПП „Палић“, на заштићеним и ван заштићених подручја. У кампу је присуствовало укупно 24 учесника – полазника и лидера (лидери и чуварска служба управљача су обављали стални надзор над активностима учесника). Учесници кампа су били смештени у поткровљу Визиторског центра Лудаш. Током недељу дана едукативног кампа учесници – студенти и професори факултета универзитета у Сегедину из Баје (Мађарска) – партнери на пројекту и учесници Хемијско - технолошке школе из Суботице са својим професорима – су учествовали у сакупљању и обради података о квалитету/квантитету параметара воде Палићког и Лудашког језера, односно о флори канала који су укључени у пројекат, орнитолошка секција је радила праћење стања авиофауне на различитим локацијама. Стручњаци различитих области су одржали предавања (значај лептира, паукова, стеница као биоиндикатори, значај и заштита, и сл.). Организован је обилазак свих заштићених подручја ради упознавање са природним вредностима наших заштићених подручја. Учесници кампа су направили постере о активностима и резултатима кампа. Резултати сакупљања и обраде теренских података ће се користити током израде препоруке за одрживо управљање сливом језера Палић и Лудаш.

Током кампа је одржана и Прва пројектна конференција, која је отворила наведени пројекат. Медијски је све изузетно добро пропраћено.

Током кампа се одвијала и дебата – ученици су подељени у две групе – једна, која је промовисала заштиту природе и еколошку свест и друга, који су били загађивачи и који су сматрали да спречавањем загађења нећемо добити здравију животну средину.

Као и претходних година и 2019. године се на подручју СРП „Лудашко језеро“ код Визиторског центра „Лудаш“ одржао *Међународни волонтерски радни камп* (у сарадњи са Младим истраживачима Србије – Волонтерски Сервис Србије) у две смене, као и *Еко камп „Лудаши 2019“* (у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „*Riparia*“). Ово је већ тридесет трећа година Еко – кампа на Лудашком језеру.

Међународни волонтерски радни камп је одржан на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, Специјалног резервата природе „Селевењске пустаре“ и Парка природе „Палић“ у две смене – прва смена – од 01.07.2019. – 14.07.2019. године и друга од 01.09.2019.–15.09.2019. године.

Прва смена Међународног волонтерског радног кампа је реализован на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, Специјалног резервата природе „Селевењске пустаре“ и Парка природе „Палић“ у периоду од 01.07. до 14.07.2019. године. Камп је бројао укупно 15 учесника (10 страних волонтера, 2 координатора кампа из Србије и 2 чувара заштићених подручја који су учествовали у целокупним активностима током трајања кампа).

Волонтери су били смештени у поткровљу Визиторског центра Лудаш. Послови (радни део кампа) су се одвијали сваког радног дана у периоду од 9:00 до 14:00 часова:

- Успоравање сукцесије екосистема чишћењем појединих локалитета (кошење, уклањање младица дрвенастих биљака, одношење биомасе) у Специјалним резерватима природе „Лудашко језеро“ и „Селевењске пустаре“ и Парку природе „Палић“, на којима је опстанак природних реткости (строго заштићених и заштићених врста) и станишта угрожено, услед неповољних промена које доводе до сукцесије екосистема, или ширењем инвазивних алохтоних врста
- Уређење дела обалног појаса Лудашког језера уклањањем биомасе, коровских и инвазивних алохтоних врста биљака
- Промоција заштите природе кроз активности волонтера на заштићеним подручјима којима управљамо и успостављање боље сарадње са локалним становништвом и њихово мотивисање кроз контакте (дружење и рад) са волонтерима

- Сакупљање смећа на обали језера и из језера (пластична и пет амбалажа, папир, крупнији отпад). Волонтери су сакупљали смеће из чамца и са обале, а смеће је однето ван резервата
- Одржано је предавање и презентација у вези са појединим тачкама Плана за унапређење еколошког стања Палићког језера и његове околине и презентација о заштићеним подручјима у региону Суботице
- Реализовано је више обилазака заштићених подручја
- Одржана је демонстрација прстеновања птица (маркирања птица вештачким прстеновима) и краће предавање о диверзитету орнитофауне на прстеновачкој станици у Специјалном резервату природе „Лудашко језеро“

Друга смена Међународног волонтерског радног кампа је реализован на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара“ и Парка природе „Палић“ у периоду од 01.09. до 15.09.2019. године. Камп је бројао укупно 15 учесника (10 страних волонтера, 2 волонтера из Србије, 1 координатор кампа из Србије и 2 чувара заштићених подручја који су учествовали у целокупним активностима током трајања кампа).

Волонтери су били смештени у поткровљу Визиторског центра Лудаш. Послови (радни део кампа) су се одвијали сваког радног дана у периоду од 8:00 до 13:00 часова:

- Успоравање сукцесије екосистема чишћењем појединих локалитета (кошење, уклањање младица дрвенастих биљака, одношење биомасе) у Пределу изузетних одлика „Суботичка пешчара“ и Парку природе „Палић“, на којима је опстанак природних реткости (строго заштићених и заштићених врста) и станишта угрожен, услед неповољних промена које доводе до сукцесије екосистема, или ширењем инвазивних алохтоних врста.
- Уређење дела обалног појаса Лудашког језера уклањањем биомасе, коровских и инвазивних алохтоних врста биљака
- Уређење и одржавање дела едукативне стазе у Специјалном резервату природе „Лудашко језеро“ кроз одржавање и поправку молова, уређење дворишта рибарске кућице (реновирање оgrade, садња баште са лековитим биљем)
- Промоција заштите природе кроз активности волонтера на заштићеним подручјима којима управљамо и успостављање боље сарадње са локалним

становништвом и њихово мотивисање кроз контакте (дружење и рад) са волонтерима

- Сакупљање смећа на обали језера (пластична и пет амбалажа, папир, крупнији отпад). Сакупљено смеће је однето ван резервата
- Одржано је предавање и презентација у вези са појединим тачкама Плана за унапређење еколошког стања Палићког језера и његове околине и презентација о заштићеним подручјима у региону Суботице
- Реализовано је више обилазака заштићених подручја
- Одржана је демонстрација прстеновања птица (маркирања птица вештачким прстеновима) и краће предавање о диверзитету орнитофауне на Визиторском центру Лудаш.

Волонтерске кампове, боравак и исхрану учесника суфинансира Град Суботица, кроз Уговор о суфинансирању пројекта „Едукативне активности на очувању биолошке и предеоне разноврсности“ – кампови са природњачким темама у 2019. години (Уговор број: П-401-347/2019 од 08.04.2019. године). Све активности се реализују у присуству чуварске и стручне службе управљача, у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (Решење број: 03-1294/2 од 18.06.2019. године).

Традиционални еко–камп Лудаш је одржан на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, у Истраживачкој станици и Визиторском центру Лудаш. Камп је био реализован у шест смена у трајању од по недељу дана у периоду: 14.07.–25.08.2019. године. У периоду од 29.09.-20.10.2019. године је реализован „прстеновачки камп“, на ком се одвијало маркирање птица вештачким прстеновима током јесење сеобе.

Кратак преглед активности истраживачког еко–кампа по недељама:

Прва недеља орнитолошко – прстеновачког кампа је бројала укупно 9 одраслих учесника – у периоду од 14.07.2019. – 21.07.2019. Настављено је са евидентирањем фауне птица на источном миграторном путу (Лудашко, Крваво и Палићко језеро). Овлашћени прстеновачи (три орнитолога) су маркирали јединке птица вештачким маркерима (прстеновима). Камп је био едукативног карактера – два предавача су кроз теренски рад и предавања у сали Визиторског центра на Лудашу, обављала едукацију полазника у вези са орнитофауном Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, као и темама из разних области екологије. У току је унос података и обрада резултата, који ће бити достављени управљачу до 15. новембра 2018. године. Током прве смене кампа је маркирано 1323 нове јединке, а евидентирана су 162 нова налаза. Евидентирана су два значајна налаза: седам налаза птица са маркером из Мађарске и један налаз птице са маркером из Пољске.

Друга недеља орнитолошко – прстеновачког кампа је бројала укупно 44 учесника – деце и одраслих у периоду од 22.07.2018. – 29.07.2018. је бројала укупно 38 учесника – 16 деце и 22 одраслих у периоду од 21.07.2019. – 28.07.2019. године. Настављено је са евидентирањем фауне птица на источном миграторном путу (Лудашко, Крваво и Палићко језеро). Овлашћени прстеновачи (два орнитолога) су маркирали јединке птица вештачким маркерима (прстеновима). Камп је био едукативног карактера – предавачи су кроз теренски рад и предавања у сали Визиторског центра на Лудашу, обављали едукацију полазника у вези са орнитофауном Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, као и темама из разних области екологије. У току је унос података и обрада резултата, који ће бити достављени управљачу до 15. новембра 2019. године.

Током прве смене кампа је маркирано 812 нових јединки, а евидентирано је 77 нових налаза.

Трећа недеља орнитолошко – прстеновачког кампа је бројала укупно 17 учесника – 11 одраслих и 6 деце у периоду од 29.07.2019. – 05.08.2019. Настављено је са евидентирањем фауне птица на источном миграторном путу (Лудашко, Крваво и Палићко језеро). Овлашћени прстеновачи (два орнитолога) су маркирали јединке птица вештачким маркерима (прстеновима). Камп је био едукативног карактера – три предавача су кроз теренски рад и предавања у сали Визиторског центра на Лудашу, обављала едукацију полазника у вези са орнитофауном Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, као и темама из разних области екологије. У току је унос података и обрада резултата, који ће бити достављени управљачу до 15. новембра 2019. године.

Током прве смене кампа је маркирано 386 нове јединке, а евидентирана су 110 старих налаза.

Евидентиран је један значајан налаз:

1. *Acrocephalus melanopogon* – трстењак рогожар (маркер из Мађарске – Hungary)

Четврта недеља орнитолошко – прстеновачког кампа је бројала укупно 38 учесника – 12 одраслих и 26 деце у периоду од 04.08.2019. – 11.08.2019. године. Настављено је са

евидентирањем фауне птица на источном миграторном путу (Лудашко, Крваво и Палићко језеро). Овлашћени прстеновачи (три орнитолога) су маркирали јединке птица вештачким маркерима (прстеновима). Камп је био едукативног карактера – три предавача су кроз теренски рад и предавања у сали Визиторског центра на Лудашу, обављала едукацију полазника у вези са орнитофауном Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, као и темама из разних области екологије. У току је унос података и обрада резултата, који ће бити достављени управљачу до 15. новембра 2019. године.

Током прве смене кампа је маркирано 439 нове јединке, а евидентирана су 29 стара налаза.

Евидентиран је један значајан налаз:

1. *Acrocephalus scirpaceus* – трстењак цвркутић – један налаз (маркер из Мађарске – Hungary)

Пета недеља орнитолошко – прстеновачког кампа је бројала укупно 27 учесника – 15 одраслих и 12 деце у периоду од 11.08.2019. – 04.08.2019. године. Настављено је са евидентирањем фауне птица на источном миграторном путу (Лудашко, Крваво и Палићко језеро). Овлашћени прстеновачи (два орнитолога) су маркирали јединке птица вештачким маркерима (прстеновима). Камп је био едукативног карактера – прстеновач је обављао едукацију старијих полазника, који се спремају за полагање прстеновачког испита, а у вези са орнитофауном Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, као и темама из разних области екологије. У току је унос података и обрада резултата, који ће бити достављени управљачу до 15. новембра 2019. године.

Током прве смене кампа је маркирано 284 нове јединке, а евидентирана су 12 старих налаза.

Евидентирано је седам значајних налаза:

1. *Caprimulgus europaeus* – легањ (шест јединки) – ретка врста
2. *Locustella naevia* – цврчић тршчар (једна јединка) – ретка врста

Шеста недеља орнитолошко – прстеновачког кампа је бројала укупно 13 учесника – одраслих и деце у периоду од 18.08.2019. – 25.08.2019. године. Настављено је са евидентирањем фауне птица на источном миграторном путу (Лудашко, Крваво и Палићко језеро). Овлашћени прстеновачи (два орнитолога) су маркирали јединке птица вештачким маркерима (прстеновима). Камп је био едукативног карактера – прстеновач је обављао едукацију старијих полазника, који се спремају за полагање прстеновачког испита, а у вези са орнитофауном Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, као и темама из разних области екологије. У току је унос података и обрада резултата, који ће бити достављени управљачу до 15. новембра 2019. године.

Током прве смене кампа је маркирано 382 нових јединки, а евидентирана су 34 стара налаза.

Евидентирана су два значајна налаза:

1. *Acrocephalus palustris* – трстењак млакар (маркер из Чешке)
2. *Hirundo rustica* – сеоска ластва – (маркер из Италије)

Темом кампова на Лудашком језеру се бавило више медијских кућа у августу. Изјаву су давали, како запослени код управљача, тако и учесници кампа:

<https://www.youtube.com/watch?v=UnSVfE27Y6M&feature=share>

<https://pannonrtv.com/tv/hirado/hirado-20190826-1730h>

http://www.tvsubotica.com/index.php?c=vest&vestid=7011&slider=off&lg=sr&fbclid=IwAR0HjXRjxJhDR4DLScEXzHO71yPGflhmS_vK8kTZxYm8Ep_pcXV361r8PQA

И у периоду октобра месеца су реализоване Едукативне активности на очувању биолошке и предеоне разноврсности кроз активности четири смене орнитолошког Еко – кампа и једну смену стваралачког – сликарског кампа. Током смена прстеновачких кампова, учесници су били прстеновачи птица са одговарајућим дозволама и, махом млади, који би желели да у наредном периоду полажу испит за маркирање птица. Значајно је поменути да су током друге смене кампа, поред учесника из Србије, у кампу боравили и учесници из Мађарске, Италије и Црне Горе.

Стваралачки камп се реализовао на Палићу, али су уметници долазили у Специјални резерват природе „Лудашко језеро“, како би сликали и стварали мотиве из природе, што је била и тема овогодишњег стваралачког кампа.

Еко – кампове и стваралачки камп, боравак и исхрану учесника суфинансира Град Суботица, кроз Уговор о суфинансирању пројекта „Едукативне активности на очувању биолошке и предеоне разноврсности“ – кампови са природњачким темама у 2019. години. Све активности се реализују у присуству чуварске и стручне службе управљача, у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (Решење број:03-1293/2 од 19.06.2019. године)

Активности маркирања птица током свих недеља кампа су реализовали прстеновачи који су поседовали Дозволу Министарства пољопривреде и заштите животне средине број 353-01-4/2019-04 од 13.03.2019. године.

Учесници кампа су били смештени у поткровљу Истраживачке станице, поткровљу Визиторског центра (20 кревета) и у шаторима поред рибарске кућице. Активности у кампу су започињале у раним јутарњим часовима када су полазници кампа одлазили до „кућице за прстеновање птица“, где су им лиценцирани прстеновачи (ментори који поседују дозволу за маркирање птица) показивали технике вађења птица из орнитолошких мрежа, маркирања птица, оцену стања сваке јединке појединачно и методологију уноса података у базу. Након тога, полазници су одлазили до Визиторског центра Лудаш, где су се одржавала предавања и пројекције филмова са тематиком заштите природе и биодиверзитета. У интервалу од касног поподнева до вечери, настављене су активности на маркирању птица. Поред орнитологије, деца су имала могућност да се упознају и учествују у раду других истраживања. У оквиру овог кампа је пре 6 године започело евидентирање и обележавање барских корњача. Две недеље истраживања барских корњача (*Emys orbicularis*) у оквиру Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, реализовано је у периоду од 28. јула до 4. августа и од 4. до 11. августа 2019 године. У овом периоду је укупно ухваћено 169 јединки барских корњача, од чега је чак 80 јединки било ново за популациону студију која се континуирано реализује од 2011 и која представља јединствену и најстарију

континуирану студију барских корњача у Србији. У рад кампа, од 2012. године, се укључила и организација „ХабиПрот“ са истраживањем дневних лептира и вилиних коњица. Већ прве године је евидентиран значајан налаз нове врсте лептира за Србију. У питању је лептир плавац који има NT IUCN статус. Ове године се истраживање наставило обележавањем јединки и истраживањем односа са мравима. Током кампова стручњаци из различитих научних области су у својству ментора радили са основношколском и средњешколском популацијом. Поред предавања и презентација, у програм је била укључена и практична настава.

Други пројекти Удружењем љубитеља природе „Riparia”, где Управљач учествује кроз надзор на терену и праћење од стране стручне службе и кроз делимичну логистичку подршку су:

- Структура и динамика популација рецентне орнитофауне Специјалног резервата природе „Лудашко језеро”.
- Праћење пролећне и јесење миграције птица кроз Резерват (мониторинг, прстеновање – маркирање птица алуминијумским прстенима по међународним стандардима) рађено је током целе године. Будући да нам још нису достављени подаци Природњачког музеја – Центра за маркирање животиња, наводимо податке које смо добили од представника Удружења љубитеља природе „Riparia”. На подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро”, у периоду када су се дешавале прстеновачке активности током 2019. године, маркирано је (обележено вештачким прстеновима) укупно 5908 јединки птица и то јединке 57 врсте из 32 рода. Евидентирано је 536 домаћих налаза већ маркираних птица у Србији и 29 страни маркирани налаз. Укупан број регистрованих јединки је 6473.

Назив врста	Прстеновано	Домаћи налаз	Страни налаз	Укупно
<i>Accipiter nisus</i>	1	0	0	1
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	123	8	0	131
<i>Acrocephalus melanopogon</i>	90	23	9	122
<i>Acrocephalus palustris</i>	59	0	1	60
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1361	22	6	1389
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	1800	275	3	2078
<i>Alcedo atthis</i>	4	0	0	4
<i>Anthus pratensis</i>	9	0	0	9
<i>Anthus spinoletta</i>	28	0	0	28
<i>Anthus trivialis</i>	10	0	0	10
<i>Buteo buteo</i>	1	0	0	1
<i>Caprimulgus europaeus</i>	11	0	0	11
<i>Carduelis cannabina</i>	2	0	0	2
<i>Carduelis carduelis</i>	10	0	0	10
<i>Carduelis chloris</i>	34	1	0	35
<i>Emberiza schoeniclus</i>	574	24	1	599
<i>Erithacus rubecula</i>	42	0	1	43
<i>Falco tinnunculus</i>	2	0	0	2
<i>Falco vespertinus</i>	1	0	0	1

<i>Hippolais icterina</i>	2	0	0	2
<i>Hirundo rustica</i>	70	0	1	71
<i>Ixobrychus minutus</i>	3	0	0	3
<i>Jynx torquilla</i>	1	0	0	1
<i>Lanius collurio</i>	18	1	0	19
<i>Lanius minor</i>	1	0	0	1
<i>Locustella luscinioides</i>	273	31	0	304
<i>Locustella naevia</i>	3	0	0	3
<i>Luscinia megarhynchos</i>	9	0	0	9
<i>Luscinia svecica</i>	7	0	0	7
<i>Motacilla alba</i>	3	0	0	3
<i>Motacilla flava</i>	9	0	0	9
<i>Muscicapa striata</i>	1	0	0	1
<i>Panurus biarmicus</i>	278	136	4	418
<i>Parus ater</i>	1	0	0	1
<i>Parus caeruleus</i>	635	6	2	643
<i>Parus major</i>	26	0	0	26
<i>Passer domesticus</i>	1	0	0	1
<i>Passer montanus</i>	75	1	0	76
<i>Phoenicurus ochruros</i>	6	0	0	6
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	1	0	0	1
<i>Phylloscopus collybita</i>	66	0	0	66
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	5	0	0	5
<i>Phylloscopus trochilus</i>	16	0	0	16
<i>Prunella modularis</i>	24	0	0	24
<i>Remiz pendulinus</i>	57	5	1	63
<i>Riparia riparia</i>	2	0	0	2
<i>Saxicola rubetra</i>	4	0	0	4
<i>Saxicola torquata</i>	39	0	0	39
<i>Scolopax rusticola</i>	1	0	0	1
<i>Sturnus vulgaris</i>	4	0	0	4
<i>Sylvia atricapilla</i>	28	0	0	28
<i>Sylvia borin</i>	2	0	0	2
<i>Sylvia communis</i>	16	0	0	16
<i>Sylvia curruca</i>	4	0	0	4
<i>Troglodytes troglodytes</i>	42	2	0	44
<i>Turdus merula</i>	6	1	0	7
<i>Turdus philomelos</i>	7	0	0	7
Укупно	5908	536	29	6473

Табела 2. Птице прстеноване у Специјалном резервату природе „Лудашко језеро“ – врсте и бројност

- Пројекат „Укључивање младих у активну заштиту и мониторинг барске корњаче на Лудашком језеру”. У склопу Еко–Кампа „Лудаш 2019“ одржано је више предавања о заштити барске корњаче.
- Настављен је програм „Активна заштита модровране постављањем вештачких гнездилишних дупљи у Војводини“ – нису постављане нове дупље, само су контролисане постојеће
- Организовано је посматрање птица у оквиру *Европског дана посматрања птица*. Манифестација се одржава сваког првог викенда у октобру – обилазак језера у организованој групи, мониторинг и евидентирање уочених јединки птица. Активност су се спроводиле у сарадњи са Друштвом за проучавање и заштиту птица Србије.

Материјални трошкови у вези развоја научних, образовних и културних функција заштићеног подручја (Еко-кампови)				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Буџет јединице локалне самоуправе	315.750,00	315.750,00		Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	84.250,00	84.250,00		
Укупно	400.000,00	400.000,00		

У ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА

Комплекс код Визиторског центра Лудаш је одржаван у континуитету, између објеката и око биопречистача (кошење, сакупљање смећа, одржавање приступа стазама – на површини од 0,5 хектара). Активности је спроводила чуварска служба управљача.

Део обалних тршњака у III и мањим делом II степену се током зимских периода секу. То је традиционалан начин коришћења трске и представља један од видова сарадње са локалним становништвом у заштићеном подручју. Активности се спровode у сарадњи са месним заједницама Хајдуково и Шупљак. На основу добијених услова заштите природе се одређују локације и услови како се може сећи. Чуварска служба обавља надзор.

Управљач је и током 2019. године у више наврата био логистичка подршка приликом обилазака терена, за израду пројекта препарцелације за обални део Лудашког језера. Поменута активност се реализује кроз учешће управљача у реализацији **пројекта заштите биодиверзитета језера Лудаш – успостављање заштитног појаса око језера Лудаш** – (KfW Biodiversity Protection Project Palić/Ludaš).

07. септембра 2018. године је потписан уговор о коришћењу средстава намењених реализацији пројекта, на основу Финансијског споразума од 15. новембра 2017. године између немачке „KfW“ банке, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Града Суботице, ЈП „Палић Лудаш“ и ЈКП „Водовод и канализација“. Уговор о финансирању потписан је на износ донације од 6,5 милиона евра.

Управљач у наредном периоду планира реализацију својих уговором стечених обавеза, као и других активности на просторном планирању, изградњи и уређењу грађевинског земљишта, инфраструктурног планирања и уређења, изградњи рекреативне инфраструктуре, на санацији подручја итд.

И за 2019. годину је планирана израда три грађевинска пројекта – *пројекат* обнове (поновне изградње) ресторана „Суњог чарда“ који се налази у оквиру комплекса Визиторски центар „Лудаш“; *пројекат* изградње истраживачке – прстеновачке станице на месту на ком се преко 30 година спроводе активности маркирања птица вештачким маркерима. Због недостатка средстава ни један од наведених пројеката није израђен.

Изградња Визиторског центра за промоцију модровране на Лудашком језеру				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	400.000,00	0,00		Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	100.000,00	0,00		
Укупно	500.000,00	0,00		

Израда Главног пројекта уређење комплекса Визиторског центра Лудаш				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	400.000,00	0,00		Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	100.000,00	0,00		
Укупно	500.000,00	0,00		

Пројекат изградње посетилачке инфраструктуре – молова, мостића и осматрачнице у склопу пројекта **Заштите биодиверзитета језера Лудаш – успостављање заштитног појаса око језера Лудаш – (KfW Biodiversity Protection Project Palić/ Ludaš)** је започео. Одговорни пројектант је потраживао потребне дозволе и услова од надлежних институција и израдио је идејни пројекат, који је тренутно у процедури одобравања. Након наведене процедуре ће се расписати тендер за избор извођача радова.

VI ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

1) Презентација заштићеног подручја

– Штампане промотивног материјала намењеног посетиоцима

Планирала се припрема дизајна и штампа новог издања – тројезична брошура у вези са значајним стаништима и врстама резервата, која би се делила посетиоцима дуж две едукативне стазе. Активност до краја новембра 2019. године није реалноизована због недостатка средстава.

Штампање промотивног материјала				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30. новембра	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	80.000,00	0,00		Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	20.000,00	0,00		
Укупно	100.000,00	0,00		

– Брендирање – установљавање заштитног знака СРП „Лудашко језеро“

Израда планираног заштитног знака овог заштићеног подручја није реализована због недостатка средстава.

Брендирање				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	20.000,00	0,00		Управљач
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	5.000,00	0,00		
Укупно	25.000,00	0,00		

– Медијско представљање (израда видео и аудио материјала)

Наставила се сарадња са локалним и регионалним гласилима Ју еко ТВ, Панон РТВ, РТВ Војводина, порталом www.subotica.info и свим заинтересованим гласилима о чему је надлежно министарство обавештавано месечном динамиком.

Медијско представљање (снимање из ваздуха, израда видео и аудио материјала)				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	50.000,00	0,00		
Укупно	50.000,00	0,00		

Остале активности на промоцији заштићеног подручја

Током фебруара су реализоване промотивне активности и, активности на пројекту уопште за пројекат из програма Interreg – IPA CBC Hungary – Serbia (HUSRB/1602) под називом: A New Approach in Rural Ethno - and Ecotourism: Capacity and Competence (Нови приступ у еко- и етнотуризму: Капацитет и компетенција). Управљач се у овом пројекту појављује као партнер, а носилац је Завод за фармацију, Медицински факултет Универзитета у Новом Саду, партнери су још Универзитет у Сегедину и Институт за низијско шумарство Универзитет у Новом Саду. Кроз пројекат би требало

да се реализује адаптација Визиторског центра на Лудашу (молерски радови, лакирање дрвенарије), посетилачка инфраструктура, презентациона башта са врстама лековитог биља које може да се нађе на подручју Резервата. Такође, биће израђена интернет страница наведеног пројекта, као и неке апликације за андроид телефоне које „воде“ посетиоце кроз заштићено подручје. Директорица предузећа, Марта Добо и стручни сарадник за заштиту природе и заштиту и одрживо коришћење рибљег фонда, Тамаш Винко су дали изјаве за „PannonRTV“, а у вези са активностима уклањања инвазивног грмља и дрвећа дуж едукативне стазе у Резервату. Више о наведеном на следећим линковима:

<https://pannonrtv.com/tv/kozugyek/kozugyek-20190222> и
<https://pannonrtv.com/rovatok/szines/oshonos-novenyek-visszatelepiteset-kezdtek-meg-ludasi-tonal>

Током марта месеца су представници управљача највише били посвећени праћењу стања биљне врсте шафрањика – *Colchicum bulbocodium*. Рађено је апсолутно бројање јединки ове врсте и у вези са наведеним, представници управљача су давали више изјава за медије. Конкретно, Милан Вукотић, чувар заштићеног подручја, је дао изјаву за Телевизију Суботица, Ото Секереш, шеф чуварске службе за „PannonRTV“ и портал www.subotica.com, док је Сандра Чокић Рех, руководилац сектора заштите природе, дала изјаву за портал www.subotica.info.

Током априла месеца су представници управљача највише били посвећени праћењу стања биљних врста и птица у резервату, као и указивању јавности на највеће претње за живи свет и станишта током пролећних месеци. Чуварска и стручна служба је дала бројне изјаве за медије у вези са забраном ложења ватре и паљења вегетације, као и понашањем у заштићеним подручјима током предстојећих Првوماјских празника. Конкретно, Милан Вукотић, чувар заштићеног подручја, је дао изјаву за Телевизију Суботица, Ото Секереш, шеф чуварске службе за „PannonRTV“, а изјаве су пренели и портали www.subotica.com и www.subotica.info.

Поред наведеног, представници чуварске и стручне службе су давали изјаве за различите телевизијске и радијске куће, а у вези са пожарима који су се дешавали на заштићеном подручју. Истакнуто је да је паљење стрњике, трске и биомасе забрањено на заштићеним подручјима и предочено је јавности колико пожари могу да имају негативан утицај на животну средину.

<https://www.subotica.com/vesti/oprez-pri-paljenju-vatre-u-sumskom-podrucju-id34892.html>
<https://pannonrtv.com/rovatok/szines/eltunnek-vizes-elohelyek>

Управљач заштићених подручја Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ је учествовало у јавној акцији „Сачувајмо плућа града“ коју је организовао Школски центар са домом ученика „Доситеј Обрадовић“ из Суботице (некадашни Школски центар за слушно оштећена лица) поводом Европског дана паркова. Јавна акција је одржана 24. маја 2019. године (петак) у временском периоду од 10 до 12 часова у градском парку „Дудова шума“.

Јавна акција се реализовала у оквиру програма „За чистије и зеленије школе у Војводини“, који спроводи Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, с циљем подизања свести и личне одговорности за бригу о животnoj средини, као и ради подстицања активности које ће допринети неговању и очувању чистијег и зеленијег амбијента у васпитно-образовним

институцијама и локалним заједницама на територији Аутономне покрајине Војводине. Акција је успешно реализована, а била је инклузивног карактера и намењена ученицима основних школа (око 100 деце је учествовало).

<http://www.tvsubotica.com/index.php?c=vest&vestid=6625&slider=off&lg=sr>

<http://www.tvsubotica.rs/index.php?c=vest&vestid=6625&slider=off&lg=sr>

17. маја је управљач заштићеног подручја учествовао са својим представницима – Тамаш Винко, стручни сарадник за заштиту природе и Милан Вукотић – чувар заштићеног подручја на манифестацији „Ноћ биологије“ на ПМФ - у у Новом Саду, где су представили наша заштићена подручја, промотивне материјале и текуће пројекте.

https://www.facebook.com/media/set/?set=ms.c.eJxFkNuNRTEIAztagc2z~%3B8ZWJIfc39FgwNDMaIUB4c38wwGwqCas9ANEjZHkgiwGfQ3LHgCrBQ33rhZ8ILTGUOkP~_AV4IExmi2FDIzmAtaHRZ4tgQQLH4GbkzeDLyDgG~_hopbgqEOWSN9mUezPqfov3bVkoL4gcoC2faFqnAx8faRAWE11rHE71e00hcgZkcgfOlBIaso17IE5zBJ8YPrQLSiFxmPoAjMbA~%3BV~_8TNSUf~%3BGmGgB.bps.a.2177691185599276&type=1&_tn=HH-R

08. јуна су чувари заштићеног подручја – Ото Секереш и Саша Вујић водили екипу новинара и фоторепортера Радио телевизије Војводине на Лудашком језеру, која је снимала репортажу о природним вредностима Лудашког језера.

Дана 14. јуна је руководилац сектора заштите природе – Сандра Чокић Рех дала изјаву у вези са квалитетом воде на Лудашком језеру, као и о узроцима који су довели до тренутног стања овог екосистема. Изјава је дата за Радио-телевизију Србије.

05. јула су чувари заштићеног подручја Саша Вујић, Иван Пајић и Милан Вукотић – давали изјаву за RTS1 – „Око магазин“ у вези са подолским говедима и воденим биволима на Лудашком језеру.

11. Септембра су руководилац сектора заштите природе – Сандра Чокић Рех, Стручни сарадник - Тамаш Винко и чувар заштићеног подручја Милан Вукотић дали изјаву везану за активности на волонтерским радним камповима на Лудашком језеру. Изјаве су дате за следеће локалне медије: ТВ Суботица, YUECO, Pannon rtv и портал Subotica.info.

Више информација се налази на следећим линковима:

<https://yueco.rs/medjunarodni-volonterski-radni-kamp-ludas-2019/>

<http://www.tvsubotica.com/index.php?c=vest&vestid=7231&slider=off&lg=sr>
<https://www.subotica.info/2019/09/11/volonteri-u-kampu-na-ludasu>
<https://pannonrtv.com/rovatok/szines/kek-hir-nemzetkozi-onkentes-tabor-ludason>

13. септембра одржан је семинар за доносиоце одлука у оквиру IPA interreg пројекта SWeM-PaL – HUSRB/1602/12/0014 са темом: „Одрживо управљање воденим стаништима прекограничног слива Палић и Лудаш“

2) Опремање центра за посетиоце

Визиторски центар Лудаш, смештен у СРП „Лудашко језеро” има намену центра за посетиоце за сва заштићена подручја у региону. Поред функције радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици, има и функцију пријема посетилаца (сала за предавања, изложбени хол, рибарска кућа са двориштем), едукативну и научно–истраживачку функцију (биолошка лабораторија, библиотека у оснивању). Објекат који је сазидао 2008. године кроз Програма Суседске сарадње Мађарске и Србије, ће, коначно бити у пуној функцији, будући да је прошао процедуру техничког пријема.

Током 2018. године је реализован завршетак процедуре техничког пријема, завршетак уређивања изложбене поставке и даљи радови на текућем одржавању. Због недостатка средстава наведене активности нису се реализовале, сем редовног одржавања.

У склопу пројекта из програма Interreg – IPA CBC Hungary – Serbia (HUSRB/1602) под називом: **A New Approach in Rural Ethno - and Ecotourism: Capacity and Competence (Нови приступ у еко- и етнотуризму: Капацитет и компетенција)**, Управљач је реализовао набавку ИТ и мултимедијске опреме (“touch screen” мониторе, паметни телевизори, професионални пројектор, професионални фотоапарат, GPS), опремао Визиторског центра „Лудаш“ са видеоназором, обновио система грејања на гас и уградио клима уређаје. Започео је уређење посетилачких стаза и инфраструктуре, уређивао је презентациону башту (чишћење, земљани радови и садња лековитих биљака).

Посетиоце (излетнике и риболовце) чуварска служба је надзирала у оквиру придржавања режима заштите. За посебне организоване групе посетилаца (планинари, љубитељи природе и сл.) по захтеву биле су организоване туре са вођењем. Недостатак уређене едукативне стазе и посетилачког информативног пункта онемогућавају бољу промоцију подручја.

3) Пројекти и програм у области туризма

Управљач на заштићеним подручјима располаже Визиторским центром „Лудаш“ са основном наменом позиционирања управљача у простору, смештања стручне и чуварске службе и развојем екотуризма у региону. Као и у случају ПИО „Суботичка пешчара“ и СРП „Селевењске пустаре“, изразом и доношењем Просторног плана предела посебне намене „Суботичка језера и пустаре“, добијене се просторне смернице за уређење заштићеног подручја и у функцији валоризације и израде туристичких садржаја. Пројекат развоја одрживог туризма у заштићеним подручјима

би се реализовао кроз три сегмента: израда посетилачке инфраструктуре, израда програма за различите циљне групе посетилаца и пласирање програма за основне и средње школе и факултете, посебно у делу који се односи на инкорпорирање посета заштићеним подручјима у планове наведених школских и високошколских установа.

У склопу пројекта **Conservation of the European Roller in Hungary and Serbia – LIFE18 NAT/HU/000910** је планирана изградња „Визиторског центра за промоцију модровране на Лудашком језеру“. Објект је планиран на месту где се налази полусрушени угоститељски објект „Szúnyog Csárda“. Средином 2019. године Управљач је добио информације у вези са резултатима конкурса у којима је наведено да, иако су сви елементи конкурса задовољени и пројекат добро осмишљен и постављен, Управљач неће добити предвиђена средства нити могућност учешћа у пројекту, јер у дело које се односи на гаранцију Републике Србије да ће у пројектом превиђеном периоду од 5 година на пројетном предвиђеном подручју бити установљено NATURA 2000 станиште, нису испуњени предуслови (тј. није добијена гаранција Републике Србије).

Током 2019. године је планирана израда сталне изложбене поставке у холу Визиторског центра. Идеја је да се направе витрине које ће, поред значајних информација о истраживачима који су дали велики допринос у заштити и унапређењу наших заштићених подручја, садржати и књиге, радове и друге артефакте из њиховог живота и рада. Реализација идеје се планира са Биолошким факултетом Универзитета у Београду. Због недостатка средстава активност није реализована у 2019. години.

VII САРАДЊА

1) Сарадња и партнерство са локалним становништвом и 2) Сарадња са другим власницима и корисницима непокретности у заштићеном подручју

Настављена је континуирана сарадња са корисницима простора (локално становништво, викендаши, закупци пољопривредног државног земљишта, пољопривредници, водопривреда и други субјекти) кроз теренски обилазак чуварске службе. Настављено је информисање корисника у вези са понашањем на заштићеном подручју. Захваљујући развијању базе података, за сегмент СРП „Лудашко језеро” у којој су и повезани подаци о катастру, власништву, границама и режимима заштите, корисници на упит добијају информације о могућим активностима и неопходним процедурама ако су потребне (прибављање услова заштите природе, посебни пројекти, сагласности других институција и сл.). Регистровани су упити током целе године – укупно (47). Махом су се јављали корисници и власници катастарских парцела приликом, тј. пре почетка реализације пољопривредних радова. Неки су упућивани у даљу процедуру потраживања услова заштите природе надлежног завода за заштиту природе. Велики број упита се односио и на тумачење постојећих решења о условима заштите природе – могућа дубина орања, период сетве, жетве. Такође, обраћали су се и корисници молова на Лудашком језеру у вези са доградњама, адаптацијама и реконструкцијама. Сви су упућивани на даљу процедуру. Махом су сви испоштовали предложено, тј. обратили се даље надлежном заводу, али, било је и оних који су одустали од активности због ограничења на заштићеном подручју. Са локалним

становништвом су реализоване активности кошења травних заједница и трске на површинама које су под ревитализацијом. Становништво, највише оно које је у приобалном појасу, тешко прихвата активности на успостављању заштитног појаса, тј. успостављању функционалних зона литорала и сублиторала. С обзиром да је негде језеро, тј. ерозија воде, одузело део приобаља, становништво је незадовољно што не располаже целокупном површином своје катастарске парцеле (у смислу копна) и што не може да реализује жељене активности. Управљач је у континуитету спроводио едукацију локалног становништва у вези са бољитком који ће сви имати, када језеро добије своје функционалне природне делове обале. Такође, у процесу препарцелације и експропријације, сви оштећени ће добити одговарајуће надокнаде (средства су обезбеђена преко наведеног KfW пројекта). Локално становништво представља велику помоћ приликом мониторинга, како строго заштићених и заштићених врста, тако и инвазивних врста биљака и животиња. Од њих добијамо помоћ приликом испитивања функционалности еколошких коридора (конкретно – да ли је нпр. виђена видра, њени екскременти, остаци хране и слично). Такође, на основу прича локалног становништва, добијамо информације о ареалима (распрострањењу) појединих врста, па чак и станишта. Јер, старо становништво још увек памти какви су услови били пре „уређивања“ вода на овом подручју, тачније, пре каналисања речице Киреш и повезивања Лудашког језера са језером Палић каналом „Палић – Лудаш“. На основу тих прича, управљач покушава да реконструише некадашњу слику и да припрема нове пројекте ревитализације (колико је у домену управљача). На жалост, неке ствари су иреверзибилне и то је, можда, и најтеже предочити локалном становништву.

Остали корисници простора који су се обраћали упитима, су, углавном, власници викенд кућица у заштићеном подручју и риболовци. Власнике викенд кућа је највише занимала процедура потраживања услова заштите природе за садњу и вађење дрвећа/ жбуња и уређивања окућнице, као и за реконструкцију и промену намене постојећих објеката (углавном комерцијализацију салаша у смислу ресторанског и смештајног простора).

16. маја је чуварска и стручна служба учествовала у обуци локалног становништва и едукацији неформалне групе „Чувари волонтери“. Заинтересованима (присутно је било 14 лица) је управљач предочио значај заштите природе, представио границе заштићених подручја и најчешће неправилности са којима се сусреће на терену. Неформална група је заинтересована да помаже чуварској служби, у смислу пријављивања прекршаја на терену, помоћи код сакупљања и уклањања смећа и у свим другим потребним активностима на терену.

Чуварска служба је обављала едукацију корисника земљишта о негативним последицама до којих доводе пожари у заштићеном подручју. Дате су инструкције у вези са забраном паљења њива када је она под стрњиком, а и иначе.

3) Сарадња са невладиним организацијама

Наставила се дугогодишња сарадња са Удружењем љубитеља природе „Riparia” кроз разне програме и активности (детаљи у претходним поглављима) са Младим истраживачима Србије – Волонтерским сервисом Србије.

4) Међународна сарадња

Настављена је и значајно унапређена сарадња са Националним парком Кишкуншаг из Кечкемета (Мађарска).

У новембру 2019. године, управљач је у сарадњи са стручњацима Националног парка „Кишкуншаг“ идентификовао све постојеће хумке слепог кучета (*Nannospalax leucodon montanosyrmensis*) на заштићеном подручју Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“. У наведеном периоду је рађено апсолутно пребројавање и унос ГПС координата и поређење са пребројаним хумкама током пролећног бројања. Учесници тродневног кампа су дали значајан допринос заштити и унапређењу наведене врсте, као и заштите природе уопште.

И током 2019. године су настављени договори да се стручна служба састаје месечном динамиком и то наизменично – један састанак у Мађарској, а други – наредног месеца – у Србији, док ће чуварска служба чешће да има заједничке обиласке терена, по истом кључу – заједнички терен мађарске и наше чуварске службе прва посета (обилазак) у Националном парку „Кишкуншаг“ у Мађарској, а други на нашим заштићеним подручјима. Састанци су, поред конструктивних договора, обухватили и презентацију значајних области за обе стране – конкретно – мониторинг врста и станишта, проблеми у управљању специфичним типовима станишта, планови за даље заједничке прекограничне пројекте; униформисање активности чуварских служби (пресек обавезних активности чувара у односу на наше и мађарске прописе); заједнички рад у оквиру Natura 2000 врста (појачано праћење и евидентирање одређених таксона и станишта) и слично. Поред наведеног, сарадња са НП „Кишкуншаг“ се огледала и у међусобним посетама приликом обележавања значајних датума за заштиту природе. Детаљи у вези са међународном сарадњом су описани у месечним извештајима које управљач доставља Министарству.

5) Сарадња са надлежним институцијама

Настављена је сарадња са Покрајинским заводом за заштиту природе у оквиру пројекта „Ревитализација влажних ливада и слатина на подручју Лудашког језера“. Сарадња се одвијала у континуитету. Више пута је надлежни завод за заштиту природе обавио стручни надзор на терену. Управљач је добио 3 Решења о стручном мишљењу и препорукама за наставак активности на заштићеним подручјима.

Наставила се сарадња са Јавним предузећем за управљање путевима, урбанистичко планирање и становање Суботице – обиласци терена и стручна помоћ приликом израде Пројекта експропријације и препарцелације за обалу Лудашког језера.

У више наврата током године је реализована инспекцијска контрола управљача у вези са СРП „Лудашко језеро“ (евидентирање докумената предвиђених Законом о заштити природе, контрола решења о условима заштите природе и контрола рада и евиденције теренских белешки чуварске службе) од стране инспектора за заштиту животне средине у области заштите и коришћења природних добара и ресурса (Република Србија, Аутономна Покрајина Војводина, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, Подручна јединица Суботица). За инспекцијски надзор је издат налог, који садржи јасан и прецизан опис предмета инспекцијског надзора и планирано трајање инспекцијског надзора.

Инспектор у вршењу надзора, поступајући у границама предмета инспекцијског надзора из налога, предузима оне мере провере и друге радње које су садржане у контролној листи, која је доступна на страници:

[http://www.ekourb.vojvodina.gov.rs/sites/default/files/KL_PRI_01–Upravljac_i_zasticenih_podrucja.doc](http://www.ekourb.vojvodina.gov.rs/sites/default/files/KL_PRI_01-Upravljac_i_zasticenih_podrucja.doc)

Записнички је констатовано да управљач поседује сву потребну документацију и обавља своје послове у складу са законским прописима.

Настављена је добра сарадња са Градом Суботица – учешће у разним активностима које се односе на кориснике простора, конкретно у СРП „Лудашко језеро“ (давање разних мишљења, сагласности и сл.), као и са јавним предузећима којима је Град оснивач.

6) Сарадња са информативним гласилима и стручним часописима

И у 2019. години се одвијало стално медијско приказивање (дневне новине, часописи, магазини, радио, телевизија) напора, резултата и успеха на очувању и унапређењу стања комплетног заштићеног подручја, његовог коришћења, као и проблема и тешкоћа који прате заштиту. За СРП „Лудашко језеро“ најинтересантније теме су биле испаша са биволима и подолцима, риболов, заштитни појас, кампови, активности на промоцији резервата.

Одржавање сајта Управљача (www.palic-ludas.rs)				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	50.000,00	33.000,00		Манна Агенција
Укупно	50.000,00	33.000,00		

VIII ПОСЕБНИ ПОСЛОВИ И ЗАДАЦИ

1. Противпожарна заштита

13. фебруара су чувари заштићеног подручја – Милан Вукотић и Фрањо Врбановић евидентирали пожар у Специјалном резервату природе на локалитету Lu15 – „Переш“ (режим заштите II степена). Чуварска служба је затекла пожар и починиоца. Лице је навело да је запалило локацију због високе травне вегетације која се годинама уназад не коси, а која представља прибежиште за лисице и псе луталице. Чувари су проценили да је пожар неконтролисан и да због ветра прети да се прошири на већу локацију. Због наведеног, чуварска служба је обавестила ватрогасну јединицу, која је врло брзо пристигла на предметну локацију са два возила и локализовала пожар. Сачињени су записници и фотодокументација. Изгорела површина је измерена ГПС уређајем и установљено је да је изгорело око 2000 m² травне вегетације.

На карти субјединице „Переш“ је наранџастом бојом обележена површина на којој је згариште.

18. фебруара чувар заштићеног подручја је приликом обиласка заштићеног подручја, уочио пожар (дим) из правца речице Киреш, са истог локалитета на ком је претходне

недеље горела ливада. Уочено је да није пожар, него да власник воћњака, непосредно уз воћњак спаљује преостало грање. Потом је уочен још већи дим, али из правца локалитета „Чурго“. Чувар је одмах отишао на предметну локацију и уочио да гори тршњак поред Лудашког шора. Чувар је позвао ватрогасце, који су врло брзо стигли (раније су добили позив) и пожар је угашен. Изгорело је око 4500 m². Непосредно уз локацију где се десио пожар, уочена су два лица (аутостопери), који су приметили да је на наведеном локалитету пожар букнуо, када је неко избацио запаљени предмет у тршњак.

20. фебруара констатован је пожар, када су чувари заштићеног подручја – Саша Вујић и Фрањо Врбановић Западно од Визиторског центра је уочено згариште, испред оближње куће. Изгорео је део ливаде, површине од око 85 m². На терену нису уочена лица. Након свега наведеног, сакупљено је и смеће са других локалитета на Лудашком језеру.

9. априла је чувар заштићеног подручја – Иван Пајић – у Специјалном резервату природе „Лудашко језеро“ на јужном делу локалитета Lu18 – „Хајдуково“, уочио згариште у непосредној близини подолских говеда. Власник куће, на обали језера, је спаљивао биомасу.

Током осетљивих периода (рано пролеће, касна јесен, дани око Првог маја) чуварска служба обавља појачан надзор.

Противпожарна заштита				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	8.000,00	1.725,00	100	ПРЕВИ Д.О.О.
Укупно	8.000,00	1.725,00		

2. Обележавање важних датума за заштиту животне средине

Одвијала се кроз реализацију програма (предавање и шетња са чуварем водичем) у континуитету. Настављена је сарадња са школама из околних насеља (Хајдуково, Палић, Бачки Виногради) а у посету су долазиле и школске екскурзије из околине.

Поред тога су се током године одвијале и следеће активности:

- На Дан Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ – 28. март, промовисана је нова Еко – туристичка карта, као и одржавање станишта – влажних ливада воденим биволима, који су крајем прошле године довежени на Лудаш, као донација Националног парка „Кишкуншаг“ из Мађарске. Поред гостију, прослави Дана Лудаша су присуствовале и бројне медијске куће.

- У оквиру дугогодишње добре сарадње управљача заштићених подручја у околини Суботице, Јавног предузећа „Палић – Лудаш“ и Националног парка „Кишкуншаг“ из Мађарске, **22. маја, је обележен Међународни дан биодиверзитета**, маркирањем птица на језеру Лудаш. Анализирајући резултате са терена, закључак је да мере активне заштите природе изузетно повољно утичу на биолошку разноврсност – биодиверзитет – на заштићеним подручјима Суботице. Број гнездећих парова црноглавог галеба (*Larus melanoccephalus*) на Палићу је удвостручен за само пар година. На Лудашком језеру се број чапљи из године у годину повећава – како гнездећих парова, тако и нових врста чапљи које се појављују и гнезде. Ове године је први пут евидентирано гнежђење патке кашикаре (*Platalea leucorodia*) на Лудашу, што је изузетно важан налаз који указује на то да спровођење закона и подзаконских аката (уредбе о заштити) у смислу забране уласка чамцима у језеро током периода гнежђења птица (до 1. јула), има позитиван ефекат. Наведени догађај су испратиле многе медијске куће:
- https://www.magyarszo.rs/hu/3993/vajdasag_szabadka/202277/A-term%C3%A9szet-nem-ismer-%C3%A1llamhat%C3%A1rkat.htm
- <https://pannonrtv.com/en/node/89648>
- <https://www.subotica.com/vesti/galebova-i-caplji-sve-vise-na-zasticenim-podrucjima-id35088.html>
- <http://yueco.rs/obelezen-medjunarodni-dan-biodiverziteta/>
- <https://www.subotica.info/2019/05/23/na-ludosu-obeleden-medunarodni-dan-biodiverziteta>
- <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/57/srbija-danas/3530779/ugrozavanje-biodiverziteta-ugrozava-i-opstanak-ljudskog-roda.html>
- <http://www.tvsubotica.com/index.php?c=vest&vestid=6610&slider=off&lg=sr>

- **Светски дан заштите животне средине, 5. јун**, комплетна чуварска и стручна служба је учествовала у предавању деци основношколског узраста у Визиторском центру „Лудаш“. Планирано је било да деца буду вођена уж едукативних стаза, међутим, због изузетно лошег времена и обилне кише, организована су предавања и радионице у вези са заштићеним подручјима и методологијом научноистраживачког рада. Посету је чинило 68 основаца са својим учитељима и наставницима.

Обележавање важних датума за заштиту животне средине				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планиран а средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	50.000,00	30.000,00		Управљач
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	50.000,00	0,00		
Укупно	100.000,00	30.000,00		

3. Извори финансирања

Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ је управљач на пет заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и СРП „Лудашко језеро“.

Делатност Сектора заштите природе – организованог у стручну и чуварску службу управљача се суфинансира из следећих извора, у складу са чланом 69. Закона о заштити природе:

- Буџет Републике Србије – Министарство заштите животне средине
- Буџет јединице локалне самоуправе – Град Суботица
- Сопствени приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја
- И током 2019. године је изостало суфинансирање пројекта ревитализације од стране Аутономне Покрајине Војводине – Покрајинског Секретаријата за урбанизам и заштиту животне средине, будући да наведени орган сада суфинансира пројекте управљача само на заштићеним подручјима које је он прогласио.

Напомињемо да је управљач достављао Месечне извештаје о реализацији годишњег програма управљања, тачније, извештаје о радовима и активностима спроведеним на заштићеном подручју, надлежном Министарству, у складу са обавештењем које је достављено електронском поштом дана 17.11.2017. године. Месечни извештаји су достављани до 05. текућег месеца, за претходни. У наведеним извештајима се налазе детаљни описи свих активности на предметном заштићеном подручју.

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 2019. ГОДИНУ – Табела прихода за заштићено подручје СРП „Лудашко језеро“

Ред. број	Извори прихода	Планирани Износ у динарима	Уговорено Износ у динарима	Реализовано до 30.11.2019. Износ у динарима
1.	Средства Буџета Републике Србије	2.694.646,85	2.694.646,85	935.000,00
	1.1. Министарство заштите животне средине	2.694.646,85	2.694.646,85	935.000,00
	1.3. Остала средства Републике Србије	0,00	0,00	0,00
2.	Сопствени приходи	1.333.268,16	1.333.268,16	1.186.951,24
	2.1. Приходи од обављања делатности	1.118.119,40	1.118.119,40	1.056.465,90
	2.2. Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	215.148,76	215.148,76	130.485,34
	2.3. Остали сопствени приходи	0,00	0,00	0,00
3.	Средства буџета јединице локалне самоуправе	2.542.160,00	2.542.160,00	1.355.950,00
	3.1. Град Суботица	2.542.160,00	2.542.160,00	1.355.950,00
4.	Остала средства	0,00	0,00	0,00
	4.1. АП Војводина	0,00	0,00	0,00
	4.2. Конкурси	0,00	0,00	0,00
	Укупно приходи	6.570.075,01	6.570.075,01	3.477.901,24

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 2019. ГОДИНУ – Табела расхода за заштићено подручје СРП „Лудашко језеро“

	Врста расхода	Извори и износи средстава (у динарима)						Процењена реализација (30.11.2019.)	Реализација (31.12.2019.)
		Буџет РС	Сопствени приходи	Буџет јединице локалне самоуправе	Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	Остала средства	Планирано Укупно		
А.	А.0 Чување, одржавање и презентација заштићеног подручја								
	А.1. Чуварска служба	886.632,25	332.862,00	85.200,00	38.727,31	0,00	1.343.421,56	1.210.171,16	
	А.1.1. Бруто зараде чувара	495.709,25	0,00	85.200,00	38.727,31	0,00	619.636,56	495.721,16	
	А.1.2. Остали трошкови чуварске службе (гориво, регистрације аута, дневнице, службена одећа и обућа, инструменти и опрема)	300.000,00	310.131,00	0,00	0,00	0,00	610.131,00	714.450,00	
	А.1.3. Набавке средстава рада (чамац, возило, мотор и др)	90.923,00	22.731,00	0,00	0,00	0,00	113.654,00	0,00	
	А.2. Одржавање заштићеног подручја	539.100,00	114.778,00	861.210,00	87.421,45	0,00	1.602.509,45	1.195.153,68	
	А.2.1. Бруто зараде осталог особља запосленог код управљача на пословима управљања заштићеним подручјем и материјални трошкови њиховог рада (израда управљачких докумената, програма, пројеката, сарадња са	80.000,00	0,00	861.210,00	87.421,45	0,00	1.028.631,45	1.009.764,18	

	локалним становништвом, институцијама и др.)							
	А.2.2.Обележавање заштићеног подручја	126.400,00	31.600,00	0,00	0,00	0,00	158.000,00	0,00
	А.2.3.Управљање отпадом	60.000,00	15.000,00	0,00	0,00	0,00	75.000,00	145.789,50
	А.2.4.Одржавање постојећег мобилијара	272.700,00	68.178,00	0,00	0,00	0,00	340.878,00	39.600,00
	А.3. Презентација заштићеног подручја	132.160,00	162.290,00	315.750,00	5.000,00	0,00	615.200,00	440.200,00
	А.3.1. Штампане промотивног материјала	80.000,00	20.000,00	0,00	0,00	0,00	100.000,00	0,00
	А.3.2. Медијско представљање (израда видео и аудио материјала)	0,00	50.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	0,00
	А.3.3. Заснивање и успостављање базе података (ГИС и др.)	32.160,00	8.040,00	0,00	0,00	0,00	40.200,00	40.200,00
	А.3.4. Материјални трошкови у вези развоја научних, образовних и културних функција заштићеног подручја	0,00	84.250,00	315.750,00	0,00	0,00	400.000,00	400.000,00
	А.3.5. Брендирање – установљивање заштитног знака подручја	20.000,00	0,00	0,00	5.000,00	0,00	25.000,00	0,00
	Укупно А.0	1.557.892,25	609.930,00	1.262.160,00	131.148,76	0,00	3.561.131,01	2.845.524,84
Б.	Б.0. Управљање посетиоцима							
	Б.1.Изградња улазних станица	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Б.2. Изградња центара за посетиоце и едукативних	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

	цента								
	Б.3. Опремање цента за посетиоце и едукативних цента	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Б.4. Штампање материјала намењеног посетиоцима	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Укупно Б.0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
В.	В.0. Регулисање имовинско правних односа								
	В.1. Надокнада за ускраћивање права коришћења	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	В.2. Накнада за нанету штету	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Укупно В.0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Г.	Г. 0. Праћење и унапређење стања заштићених подручја								
	Г.1. Мониторинг	36.117,60	9.029,40	0,00	0,00	0,00	45.147,00	0,00	
	Г.2. Реинтродукција и реколонизација	0,00	66.000,00	0,00	34.000,00	0,00	100.000,00	0,00	
	Г.3. Рекултивација	0,00	50.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	50.000,00	
	Г.4. Ревитализација и мере активне заштите природе	300.637,00	75.160,00	1.080.000,00	0,00	0,00	1.455.797,00	317.651,40	
	Укупно Г.0	336.754,60	200.189,40	1.080.000,00	34.000,00	0,00	1.650.944,00	367.651,40	
Д.	Д.0. Уређење простора и одрживо коришћење природних ресурса								
	Д.1. Материјални трошкови управљача на изради просторних планова	400.000,00	100.000,00	0,00	0,00	0,00	500.000,00	0,00	
	Д.2. Пројекти и радови на уређењу простора (израда и постављање мобилијара и др.)	400.000,00	100.000,00	0,00	0,00	0,00	500.000,00	0,00	

Извештај о остваривању Програма управљања СРП „ЛУДАШКО ЈЕЗЕРО” за **2019.** годину

	Д.3. Пројекти и програми у области шумарства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Д.4. Пројекти и програми у области ловства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Д.5. Пројекти и програми у области рибарства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Д.6. Пројекти и програми у области туризма	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Д.7. Пројекти и програми у области пољопривреде	0,00	0,00	200.000,00	0,00	0,00	200.000,00	200.000,00	
	Укупно Д.0	800.000,00	200.000,00	200.000,00	0,00	0,00	1.200.000,00	200.000,00	
Е.	Е.0. Остали некатегорисани послови								
	Е.1. Противпожарна заштита (набавка опреме, средстава и др. за потребе противпожарне заштите)	0,00	8.000,00	0,00	0,00	0,00	8.000,00	1.725,00	
	Е.2. Сарадња са невладиним организацијама (Међународни волонтерски радни камп)	0,00	50.000,00	0,00	50.000,00	0,00	100.000,00	30.000,00	
	Укупно Е.0	0,00	58.000,00	0,00	50.000,00	0,00	108.000,00	31.725,00	
Укупно расходи		2.694.646,85	1.118.119,40	2.542.160,00	215.148,76	0,00	6.570.075,01	3.477.901,24	

